

MONIPUOLISESTI KEHITTYVÄ, HYVINVOIVA ETELÄ-KARJALA

Etelä-Karjalan hyvinvointistrategia 2011–2015

Strategian valmistelusta vastannut työryhmä:

Hiltunen-Toura Maarit, kehittämispäällikkö, Socom Oy

Kaljunen Leena, projektikoordinaattori, Socom Oy

Partanen Tuula, hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen koordinaattori, Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiri

Sisältö

1.	JOHDANTO	4
2.	HYVINVOINNIN NYKYTILA ETELÄ-KARJALASSA	6
	2.1 Hyvinvointi kokemuksena ja tilastoina	7
	2.2 Asiantuntijoiden arvio hyvinvoinnista ja vaikutusmahdollisuuksista hyvinvoinnin kehittämiseen.....	9
3.	VISIONA HYVINVOIVA ETELÄ-KARJALA	9
4.	STRATEGISET TAVOITTEET, OSATAVOITTEET JA KÄRKITEEMAT.....	10
	4.1 Strateginen tavoite 1: Monipuolinen elinkeinoelämä ja vetovoimainen, erilaiset elämäntilanteet huomioiva työ	11
	4.2 Strateginen tavoite 2: Viihtyisä, turvallinen asuin- ja elinympäristö – osallistumista ja kestävästä kehitystä edistävä toiminta.....	13
	4.3 Strateginen tavoite 3: Vastuu omasta hyvinvoinnista ja omatoimisuus	15
	4.4 Strateginen tavoite 4: Välittävät yhteisöt, osallisuus ja suvaitsevaisuus.....	17
	4.5 Strateginen tavoite 5: Erilaisiin elämäntilanteisiin sopivat palvelut, saatavuus, vaikuttavuus ja valinnaisuus	19
	4.6 Strateginen tavoite 6: Osaamisen lisääminen ja jakaminen, oppimisen, tutkimuksen ja työelämän vuoropuhelu	21
5.	RESURSSIT JA NIIDEN KOHDENTAMINEN	22
6.	TÄYTÄNTÖÖNPANO, SEURANTA JA ARVIOINTI	24
7.	LÄHTEET	26
	LIITTEET 1–11.....	27–41

"Kukaan ei voi tehdä kaikkea, mutta kun jokainen tekee jotakin, lopulta kaikki tulee tehdyksi" - tuntematon

1. JOHDANTO

Hyvinvointi on laaja-alainen käsite, jonka määrittelemisen kattavasti on vaikeaa. Etelä-Karjalan hyvinvointistrategiassa hyvinvointi määritellään tilaksi, jossa ihmisten on mahdollisuus saada keskeiset hyvinvointitarpeensa tyydyttyiksi ja jossa ihmisillä on käytössään hyvinvoinnin uusintamisen voimavarat ja mahdollisuudet. Hyvinvoinnin vaje on tämän tilan vajavuutta. Hyvinvointi toteutuu kuntalaisen tarpeiden ja voimavarojen sekä yhteiskunnan hyvinvoinnin toiminta- ja jakomekanismien vuorovaikutuksessa, mutta kuitenkin viime kädessä aina yksilötasolla. (Kinnunen 1998, 27–28). Hyvinvoinnin laaja-alaisuutta kuvaa hyvin eteläkarjalaisten näkemys (haastattelut tammikuu 2010) tärkeimmistä hyvinvointiin myönteisesti vaikuttavista tekijöistä niiden koetussa tärkeysjärjestyksessä:

- Perhe, muut läheiset, ystävät
- Harrastukset ja riittävä tekeminen
- Asuinympäristö ja luonto
- Terveys
- Palvelut
- Terveet elämäntavat

Julkiselle sektorille on säädetty perustuslaissa (731/1999) velvollisuus turvata yksilöille riittävät sosiaali- ja terveyspalvelut ja edistää väestön terveyttä. Kuntalain (365/1995) mukaan kunnan tulee pyrkiä edistämään asukkaidensa hyvinvointia ja kestävää kehitystä. Sosiaalihuoltolaissa (710/1982) kunnalle on säädetty vastuu väestön hyvinvoinnista, sosiaalisten olojen kehittamisestä ja sosiaalisten epäkohtien poistamisesta. Julkisen vallan vastuu väestön hyvinvoinnista ja terveyden edistämisestä säilyy myös uusissa, kunta- ja palvelurakennemuutoksesta annetun lain (169/2007) pohjalta syntyneissä paikallistason rakenteissa, joita Etelä-Karjalassakin on lähdetty toteuttamaan. Uudessa terveydenhuoltolaissa (HE 90/2010) tullaan täsmentämään kunnan tehtäviä väestön terveyden ja hyvinvoinnin seuraamisessa ja edistämisessä. Ehdotukseen sisältyy velvoite asettaa kunnan strategisessa suunnittelussa tavoitteita kuntalaisten terveyttä ja hyvinvointia edistävästä ja ongelmia ehkäisevistä toimenpiteistä ja palveluista sekä niihin varattavista voimavaroista. Myös sosiaalihuoltolain käynnissä olevassa uudistustyössä korostetaan sosiaalisen vastuun ulottumista sosiaalipolitiikan perinteisten sektoreiden, sosiaaliturvan ja -palvelujen, lisäksi kaikille muillekin yhteiskunnan toimialoille. Uusi lainsäädäntö tulee vahvistamaan sosiaali- ja terveydenhuollon ja eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämisessä sekä hyvinvoinnin seurannassa.

Edellinen Etelä-Karjalan maakunnallinen hyvinvointistrategia valmistui vuonna 2006 ja se on voimassa vuoden 2010 loppuun asti. Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin (Eksote) johtoryhmä käynnisti uuden strategian valmistelun hyvissä ajoin ennen nykyisen strategiakauden päättymistä.

Etelä-Karjalan liiton, kuntajohtajien neuvottelukunnan ja Eksoten hallituksen kesken käydyn keskustelun jälkeen päädyttiin siihen, että sosiaali- ja terveyspiiri ottaa vastuun uuden strategian valmistelusta. Asiasta päätettiin Eksoten hallituksessa 18.9.2009 (§ 127). Työtä on rahoittanut Etelä-Karjalan liitto ja strategiaprosessia on ohjannut kuntien, Eksoten, järjestöjen, yrittäjien, maakuntaliiton ja oppilaitosten edustajista koostunut ohjausryhmä (Liite 1).

Etelä-Karjalan hyvinvointistrategia 2011–2015 -prosessin tavoitteeksi asetettiin:

- Päivittää hyvinvointistrategia vastaamaan muuttuneita olosuhteita ja tulevaisuuden haasteita
- Saada aikaan eri toimijoita yhdistävä strategia, joka luo pohjan kuntastrategioille sekä yhteisille strategisille kehittämisohjelmille, -hankkeille ja yhteistyön käytännöille
- Määrittää tärkeimmät mittarit tavoitteiden toteutumisen seurannan ja arvioinnin mahdollistamiseksi
- Kytkeä strategia ja talous entistä tiiviimmin yhteen
- Saada aikaan avoin ja osallistava toimintaprosessi strategian jalkauttamisen helpottamiseksi ja eri toimijoiden yhteistyön edistämiseksi

Varsinainen strategiatyö käynnistyi marraskuussa 2009. Strategian laadinnan työryhminä ovat olleet ohjausryhmä ja teematyöryhmät. Ohjausryhmän tehtävänä on ollut ohjata ja valvoa strategiaproessin etenemistä. Ohjausryhmän asettamia strategisia tavoitetta on työstetty ja konkretisoitu osatavoitteiksi sekä kärkiteemoiksi kolmessa teematyöryhmässä:

- Kunnallinen hyvinvointipolitiikka
- Elinkeinopolitiikka osana hyvinvointipolitiikkaa
- Osallisuus, osallistuminen ja omavastuu (Liite 1)

Teematyöryhmien nimet kuvastavat osaltaan valittua laaja-alaista hyvinvointinäkemystä. Menestyvä elinkeinoelämä nähdään hyvinvoinnin perustana. Sosiaali- ja terveyspalveluilla on hyvinvoinnin tuottajana oma osuutensa, mutta merkittävä osa hyvinvoinnista ja sen edellytyksistä tuotetaan kuntien muilla toimialoilla, kuten liikunta-, kulttuuri-, vapaa-aika-, opetus-, ympäristö-, asunto- ja teknisessä toimessa. Järjestöjen ja ihmisten epävirallisten yhteenliittymien merkitys hyvinvoinnin edistäjänä on suuri. Ihmiset tekevät monet omaan ja läheistensä hyvinvointiin vaikuttavat ratkaisut arjessa, jossa omavastuun merkitys korostuu.

Strategiaproessin toteutuksesta on vastannut projektiryhmä, johon ovat kuuluneet Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin hyvinvoinnin ja terveydenedistämisen koordinaattori Tuula Partanen (projektiryhmän johto), Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy Socomin kehittäispäällikkö Maarit Hiltunen-Toura, sekä Socomin projektikoordinaattori Leena Kaljunen. Arvokkaan työpanoksen ovat lisäksi antaneet Saimaan ammattikorkeakoulun sosionomi- ja terveyden edistämisen ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opiskelijat, jotka toteuttivat kansalaishaastattelun. Valmistelun aikataulu osavaiheineen on esitetty liitteessä 2.

Hyvinvointistrategian tausta-aineistoksi koottiin tietoa kolmesta eri näkökulmasta: tilastotietoa eri rekistereistä, eteläkarjalaisten omia subjektiivisia näkemyksiä haastatteluilla ja asiantuntijoiden näkemyksiä asiantuntijakyselyllä. Strategiassa on viittauksia näihin tietoihin. Tiedon kokoamisessa painotettiin paikallista tietoa, jota koottiin kunnittain, sillä maakunnan sisällä hyvinvointi ja terveys jakautuvat epätasaisesti. Tätä tietoa käytettiin ja voidaan jatkossakin käyttää arvioitaessa hyvinvoinnin ja terveyden muutoksia ja etsittäessä ratkaisuja hyvinvoinnin nykyistä tasaisempaan jakautumiseen maakunnassa.

Strategiaprosessin aikana korostui näkemys maakunnan toimijoiden yhteistyön tärkeydestä hyvinvoinnin edistämisessä. Hyvinvointistrategian toimeenpano edellyttää maakunnan toimijoiden sitoutumista yhdessä linjattuihin päämääriin ja tavoitteisiin. Tämä tarkoittaa strategialinjausten mukaista päätöksentekoa kussakin itsenäisessä organisaatiossa.

Hyvinvointistrategia koostuu kuudesta strategisesta tavoitteesta sekä näiden saavuttamiseen tähtäävistä osatavoitteista ja kärkeemoista, jotka käsitellään kappaleessa neljä. Ohjausryhmän yhteinen näkemys on, että strategian täytäntöönpanon tukemiseksi sekä seurannan ja arvioinnin toimijaksi perustetaan maakunnallinen hyvinvointityöryhmä ja että alueellisen hyvinvoinnin tilaa ja strategisten tavoitteiden saavuttamista kuvaavaa seurantatietoa päivitetään vuosittain.

2. HYVINVOINNIN NYKYTILA ETELÄ-KARJALASSA

Hyvinvoinnin nykytilaa kuvaavan tiedon kokoamisen taustalla on Kinnusen (1998, 27–28) laaja-alainen määritelmä hyvinvoinnista. Sen lähtökohtana on kuntalainen ja hänen kokemuksensa hyvinvoinnista ja terveydestä. Siihen vaikuttavat olennaisesti paikallinen toimintaympäristö ja taloudelliset reunaehdot. Tavoitteena on ollut saada kuvattua ajantasaisesti ja monipuolisesti eteläkarjalaisten hyvinvoinnin ja terveyden kokemusta ja tilaa maakunnan toimintaympäristössä.

Hyvinvoinnin nykytilan kuvaus alkoi tilastotiedon kokoamisella valtakunnallisista tilastolähteistä; Sotkanet, Tilastokeskus, THL (kouluterveyskysely, Terveystaloustieteen keskus CHESS, Terveystemme.fi), SVT/Eläketurvakeskus, Kansaneläkelaitos, Etelä-Karjalan liitto, Kaakkois-Suomen ELY -keskuksen työvoimaosasto, FCG Efeko Oy ja poliisin tilastointijärjestelmä. Tammikuussa 2010 haastateltiin 197 eteläkarjalaista. Haastateltavat valittiin niin, että heitä oli kaikista Etelä-Karjalan kunnista ja kaikista ikäryhmistä. Asiantuntijakysely toteutettiin sähköisesti helmikuussa 2010. Vastauksia saatiin 33 (vastausprosentti 44). Seuraava hyvinvoinnin nykytilan kuvaus perustuu näihin lähteisiin.

Hyvinvoinnin nykytilan kuvauksen käsittelyjärjestys kappaleessa 2.1 on sama kuin strategisissa tavoitteissa. Ensimmäisessä kappaleessa käsitellään elinkeinoelämää ja työtä sekä väestörakennetta ja sen muutoksia. Toisessa kappaleessa kuvataan asuin ympäristöön, luontoon ja asumiseen liittyviä tekijöitä. Kolmannessa ja neljännessä kappaleessa siirrytään sosiaalisten tekijöiden ja terveyden tilan kuvaamiseen. Viidennessä kuvataan hyvinvointipalvelujärjestelmän toimivuutta Etelä-Karjalassa. Kuudentena teemana on osaaminen ja oppiminen.

2.1 HYVINVOINTI KOKEMUKSENA JA TILASTOINA

Elinkeinoelämä ja työ

Yksittäisille ihmisille sekä perheille työ ja työelämän laatu on tärkeää niin taloudellisen, fyysisen, psyykkisen kuin sosiaalisenkin hyvinvoinnin näkökulmasta. 2000-luvun myönteinen työllisyyskehitys taittui vuoden 2009 aikana talouden taantuman tuomaan työttömyysasteen, pitkäaikais-työttömyyden ja erityisesti nuorisotyöttömyyden nousuun (Liite 3). Metsäteollisuuden asema työllistäjänä maakunnassa on edelleenkin vahva. Alan suhdannevaihtelut sekä muut tuotantoa koskevat ratkaisut heijastuvat nopeasti työllisyyteen ja talouteen. Muuttuva toimintaympäristö edellyttää muuttuvia toimintatapoja, innovatiivisuutta ja uusia avauksia, mutta myös toimijoiden välistä vuorovaikutusta sekä osaamisen vahvistamista. Hyvinvointialalla on mahdollisuuksia elinkeinoelämän rakennemuutoksessa kasvaa työllistävänä, monipuolisia palveluja tarjoavana julkisen sektorin kumppanina sekä kansainvälistyvänä palvelusektorin toimijana. Yritystoiminnan monipuolistuminen ja vahvistuminen nähdään mm. Etelä-Karjalan elinkeinostrategiassa maakunnan elinvoimaisuuden, uusien työpaikkojen syntymisen ja talouskasvun myönteisen kehityksen edellytyksenä. Kuntien oma toiminta vaikuttaa osaltaan yrittäjyyden edellytyksiin.

Kuntatalouden tila heikkeni Etelä-Karjalassa vuonna 2009 verotulojen kasvun hidastumisen myötä ja vuodelle 2010 ennakoidaan edelleen hidasta verotulokertymän kasvua. Kuntakohtaisessa taloustilanteessa on suuria eroja (Liite 4), mutta talouskasvun sekä työvoiman kysynnän ja tarjonnan tasapainottamisen haaste on kaikille yhteinen. Kuntataloudessa kyse on ennen kaikkea palvelujen turvaamisesta.

Väestön määrällinen ja rakenteellinen muuttuminen

Etelä-Karjalan väkiluvun ennakoidaan vähenevän ajanjaksolla 2010–2015 Tilastokeskuksen ennusteiden mukaan 2220 hengellä (Liite 5). Vähentäminen johtuu pääasiassa siitä, että kuolleisuus on syntyvyyttä suurempaa. Väkiluku on kasvussa ainoastaan Taipalsaarella ja Lappeenrannassa. Maakunnasta pois muuttavat ovat työikäisiä ja erityisesti nuoria 15–29-vuotiaita. Suurinta väestökato on maaseudulla. Yli 65-vuotiaat ovat maahanmuuttajien ohella ainoa kasvava väestöryhmä. Ikääntyneiden osuus maakunnan asukkaista on jo nyt suurempi kuin maassa keskimäärin ja demografinen huoltosuhde¹ kasvaa edelleen.

Etelä-Karjalan luonto ja asuinympäristöt vaikuttavat positiivisesti ihmisten kokemaan hyvinvointiin. Eteläkarjalaiset kokevat haastattelujen (2010) mukaan alueen luonnon ja luonnossa liikkumisen mahdollisuudet omaa hyvinvointiaan lisääviksi tekijöiksi. Asuinympäristöt koettiin myös pääosin viihtyisiksi ja turvallisiksi.

¹Demografinen huoltosuhde ilmoittaa, kuinka monta alle 15-vuotiaasta ja yli 64-vuotiaasta on yhtä työikäistä (15–64-v.) kohden. Taloudellinen huoltosuhde ilmoittaa, kuinka monta työvoiman ulkopuolella olevaa ja työtöntä on yhtä työllistä kohden ja tämä luku kasvaa paitsi ikääntymiskehityksen myös työttömyyden nousun myötä.

Sosiaalisia tekijöitä

Haastattelututkimuksen mukaan eteläkarjalaiset kokevat osallisuuden ja osallistumisen mahdollisuudet varsin hyviksi (Liite 6). Yli puolet eteläkarjalaisista oli tyytyväisiä elämäänsä ja lähes 70 % koki elämänsä merkitykselliseksi. Kukaan vastaajista ei kokenut yksinäisyyttä jatkuvasti, mutta muutama vastaaja sanoi olevansa usein yksinäinen. Hyvinvoinnin kokemukseen vaikuttivat positiivisesti sosiaalinen ja taloudellinen turvallisuus, perhe, sukulaiset, naapurit ja muut ihmissuhteet sekä harrastukset asuinkunnan sijainnista tai koosta riippumatta. Joka toinen haastatelluista koki vaikutusmahdollisuutensa omiin asioihinsa hyviksi. Osallistumismahdollisuuksia omaa asuinympäristöä koskevaan päätöksentekoon sekä poliittiseen päätöksentekoon kaivattiin lisää. Haastatelluista 40 % uskoi, että oma tulevaisuus on parempi kuin tilanne tällä hetkellä.

Hyvinvoinnin ja terveyden erot

Väestön terveydentila ja sairastavuus Etelä-Karjalassa on samaa tasoa kuin maassa keskimäärin. Kuntien väliset erot ovat kuitenkin suuria. Rautjärvellä, Parikkalassa ja Suomenniemellä sairastetaan eniten. Työkyvyttömyyseläkkeen saajia on muuta maata enemmän ja työkyvyttömyyden syyt painottuvat mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöihin. Terveyden ja hyvinvoinnin erot ovat huomattavia myös sosioekonomisen aseman mukaan tarkasteltuna (Liite 7). Liikunnan harrastaminen on erityisesti lyhyemmän koulutuksen omaavilla miehillä vähäisempää kuin pitemmän koulutuksen omaavilla. Liikuntaa harrastavien naisten osuus on jatkuvasti lisääntynyt eivätkä sosioekonomiset erot harrastuneisuudessa ole yhtä suuria kuin miehillä. Ylipainoisia on maakunnassamme muuta maata enemmän. Ylipainoisten osuus on erityisen suuri vähän koulutetuilla naisilla.

Nuorten 8. ja 9. luokkalaisten terveydentila on parempi kuin maassa keskimäärin. He harrastavat liikuntaa enemmän kuin maassa keskimäärin. Päivittäinen tupakointi ja humalajuominen sekä ystävien ja vanhemmuuden puute ovat kuitenkin yleisempää kuin muualla maassa (Liite 7).

Palvelut

Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiirin toiminnan käynnistyminen ja muu toimijoiden yhteistyön tiivistyminen on ollut merkittävä toimintaympäristön muutos 2010-luvun taitteessa. Lappeenrannan, Lemmin, Luumäen, Savitaipaleen, Taipalsaaren, Rautjärven, Ruokolahden ja Parikkalan perusterveydenhuollon, erikoissairaanhoidon sekä sosiaalihuollon palvelujen (poisluettuna lasten päivähoidon) järjestämisvastuu siirtyi 1.1.2010 Eksotelle. Imatra on mukana Eksotessa erikoissairaanhoidon ja kehitysvammaisten erityishuollon osalta. Yhteistyön tiivistymistä ennakoidaan myös julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden välillä eri toimialoilla.

Etelä-Karjalassa on terveyden- ja vanhustenhuollon palvelujen tarve 10 % korkeampi kuin maassa keskimäärin (Liite 8). Kuntien välillä on suuria eroja; suurinta tarve on Suomenniemellä, Parikkalassa, Savitaipaleella ja Rautjärvellä. Haastatteluun vastanneiden mielestä apteekki-, kauppa- ja koulutuspalvelut ovat toimivimpia palveluja. Julkinen liikenne sekä katujen ja teiden kunnossapito koettiin huonoimmin toimiviksi palveluiksi. Tärkeimpinä lähipalveluina pidettiin kauppa- ja terveyspalveluja.

Osaaminen ja oppiminen

Etelä-Karjalassa nuorisoasteen koulutuspaikkojen saatavuus suhteessa ikäluokkaan on muuta maata parempi. Riittävien ja monipuolisten koulutusmahdollisuuksien säilyminen omassa maakunnassa on Etelä-Karjalalle erittäin tärkeää. Jos sopivaa koulutustarjontaa ei maakunnassa ole, nuoret muuttavat opiskelemaan muille paikkakunnille. Opiskelun aikana kiinnitytään helposti lähi- ja asuinyhteisöön, jolloin paluu kotiseudulle voi jäädä toissijaiseksi asiaksi. Saimaan ammattikorkeakoulun ja Lappeenrannan teknillisen yliopiston tiivistyvä yhteistyö turvaa osaltaan koulutuspalvelujen saatavuutta omalta alueelta ja toimii vahvistuvana puskurina valtakunnallisessa kilpailussa koulutuspaikkojen sijoittumiselle.

2.2 ASiantuntijoiden arvio hyvinvoinnista ja vaikutusmahdollisuuksista hyvinvoinnin kehittämiseen

Asiantuntijakyselyssä vastaajia pyydettiin arvioimaan eri tekijöiden vaikutusta hyvinvointiin ja sitä, miten paljon hyvinvointia lisääviin tai heikentäviin tekijöihin voidaan itse tai yhdessä muiden paikallisten toimijoiden kanssa vaikuttaa.

Asiantuntijat arvioivat nuorisotyöttömyydellä, muulla työttömyydellä sekä yli sukupolvien jatkuvalla syrjäytymiskehityksellä olevan eniten vaikutusta hyvinvointiin. Alueelliset vaikutusmahdollisuudet näihin asioihin arvioitiin kohtalaisiksi. Asuinympäristön viihtyisyyden, turvallisuuden ja luonnossa liikkumisen mahdollisuuksien arvioitiin vaikuttavan hyvinvointiin toiseksi eniten. Näihin katsottiin olevan parhaimmat mahdollisuudet vaikuttaa alueella. Kolmanneksi tärkeimmäksi hyvinvointivaikutuksiltaan sekä paikallisten vaikutusmahdollisuuksien suhteen tulivat mielekkääseen tekemiseen, sosiaalisiin suhteisiin ja terveyteen sekä sen ylläpitämiseen ja edistämiseen liittyvät tekijät (Liite 10).

Tärkeimpinä hyvinvoinnin edistämisen keinoina asiantuntijat pitivät:

- Omavastuun, läheisvastuun ja yhteisöllisyyden edistämistä
- Painopisteen siirtämistä korjaavasta toiminnasta ennaltaehkäisevään toimintaan
- Uusien palveluratkaisujen luomista, tuottajakentän laajentamista sekä palvelujen vaikuttavuuden, saatavuuden, kattavuuden ja laadun kehittämistä
- Alueen toimijoiden yhteistyötä

3. VISIONA HYVINVOIVA ETELÄ-KARJALA

Hyvinvointistrategiaprosessissa muodostettiin yhdessä ohjaus- ja teemaryhmien kanssa monipuolisesti kehittyvän, hyvinvoivan Etelä-Karjalan visio, jota avattiin kolmella hyvinvointia erikikäisten näkökulmasta lähestyvällä skenaariolla (Liite 11). Näiden kautta halutut kehityksen muutossuunnat hahmottuivat niin lasten ja nuorten, työikäisten kuin ikääntyneidenkin arjessa. Skenaariot tiivistyivät kuudeksi visiota konkretisoivaksi strategiseksi tavoitteeksi (Kuva 1).

Monipuolisesti kehittyvä, hyvinvoiva Etelä-Karjala

Kuva 1. Visio ja siitä johdetut strategiset tavoitteet.

4. STRATEGISET TAVOITTEET, OSATAVOITTEET JA KÄRKITEEMAT

Etelä-Karjalan hyvinvointistrategiassa painotetaan maakunnan toimijoiden yhteistyötä hyvinvoinnin edistämisessä. Strategiset tavoitteet ja osatavoitteet on luotu yhdessä ohjaus- ja teemaryhmien kanssa. Strategiset tavoitteet pohjautuvat laaja-alaisen hyvinvointikäsityksen pohjalta koottuun nykytilatietoon ja sen analyysiin. Jokaiselle strategiselle tavoitteelle on määritetty osatavoitteet ja tavoitteen toteuttamiseen yksi tai kaksi kärkiteemaa. Kärkiteemat on kirjoitettu tummennettuna taulukoihin ja ne ovat ensimmäisinä kunkin strategisen tavoitteen tekstissä. Strategiaa toteuttavat osaltaan eri kuntien, Etelä-Karjalan liiton ja Eksoten omat strategia-asiakirjat ja niissä olevat painotukset ja rajaukset.

4.1 STRATEGINEN TAVOITE 1: MONIPUOLINEN ELINKEINOELÄMÄ JA VETOVOIMAINEN, ERILAISET ELÄMÄNTILANTEET HUOMIOIVA TYÖ

Osatavoitteet	Toimenpide-ehdotuksia	Toimijat/vastuutahot	Mittarit ja tavoitetasot
1. Työelämään hakeutumisen polkuja nuorille	- Työ-, harjoittelu- tai opiskelupaikan järjestäminen jokaiselle nuorelle - Malli yritysten aktivoimiseksi harjoittelu- ja työpaikka-verkostoon	- työ- ja elinkeino-toimistot - kunnat - oppilaitokset - yritykset - järjestöt ja yhdistykset	- Alle 25-vuotiaiden työttömyysaste < 8 % - Nuorten nettomuutto % < v. 2010 taso
2. Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen	- Lasten ja ikääntyneiden perheenjäsenten tilapäishoidon järjestelyt - Hyvä työelämä -hanke (tuottavuus, jaksaminen, joustavuus, työaika-autonomia jne.)	- kunnat, Eksote ja yritykset hyvän työelämän malleina - LUT, Saimaan ammattikorkeakoulu (Hyvä työelämä -hanke toteuttajina)	- Sairauspoissaolot < v. 2010 - Eläköitymisikä > v. 2010 taso - Työhyvinvointikyselyjen tulokset paremmat kuin nykytaso
3. Kasvu-yrittäjyys ja yritysmyönteinen ilmapiiri	- Verkottuminen, mm. matkailun, kulttuurin ja hyvinvointipalvelujen uudet "tuotteet" - Kuntien ja yritysten sujuva yhteistyö	- elinkeinoyhtiöt - kunnat - yrittäjät - Socom	- Yritysten määrän, liikevaihdon ja henkilöstömäärän kehitys - kasvusuunta kaikilla mittareilla
4. Työllisyys ja työvoiman saatavuus	- Työllistämiseen toimintatavat, joiden avulla ennaltaehkäistään pitkäaikais-työttömyyttä - Toimivia rekrytointipalveluja osaavan työvoiman saamiseksi alueelle	- kunnat - elinkeinoyhtiöt - Kaakkois-Suomen ELY-keskus - työ- ja elinkeino-toimistot - E-K:n työvoiman palvelukeskus	- Työttömyysaste ≤ 8 % - Pitkäaikaistyöttömyysaste ≤ 20 % työttömistä

Osatavoite 1.

Työelämään hakeutumisen polkuja nuorille

Heinäkuussa 2010 Etelä-Karjalassa oli työttömänä 1184 alle 25-vuotiasta nuorta (Liite 3). Määrä on vähentynyt viime vuoden heinäkuusta, mutta on edelleen lähes 50 prosenttia enemmän kuin

kaksi vuotta sitten. Kausivaihtelu on nuorisotyöttömyydelle tyypillistä: työttömyysluvut kasvavat touko-kesäkuussa, kun vastavalmistuneet ja opiskelijat tulevat työmarkkinoille. Nuorten kiinnittämiseksi työmarkkinoille ja syrjäytymisriskin vähentämiseksi tarvitaan erityistoimenpiteitä, joita ovat mm. työelämän ja koulutusyksiköiden välisen verkoston luominen harjoittelu- ja työpaikkojen saamiseksi sekä malli yrityksen aktivoimiseksi mukaan tähän verkostoon.

Osatavoite 2.

Työn ja perhe-elämän yhteensovittaminen

Työelämän kehittäminen vetovoimaisemmaksi, nykyistä paremmin työn ja perhe-elämän yhteensovittamisen mahdollistavaksi ja erilaisissa elämäntilanteissa joustoja sallivaksi uskotaan edistävän työvoiman saatavuutta sekä työssä jaksamista. Työn ja perheen yhteensovittaminen koskettaa lapsiperheiden lisäksi ikääntyvistä vanhemmistaan huolehtivia työntekijöitä. Huoli julkisten vanhuspalveluiden riittävydestä on nostanut esiin kysymyksen ansiotyön ja ikääntyvien vanhempien auttamisen yhdistämisestä. Monet työssä käyvät isovanhemmat puolestaan halusivat osallistua enemmän lastenlastensa hoitamiseen, mikäli työelämän joustot sen sallisivat. Sairastuneen lapsen tilapäishoidon nykyistä parempi saatavuus taas helpottaisi lapsiperheiden arkea. Toimenpiteinä ehdotetaan tilapäishoidon järjestelyjen lisäksi ”Hyvä työelämä” -hanketta, jossa tavoitteina olisi työn vetovoiman ja työssä jaksamisen lisääntyminen sekä sitä kautta työurien piteneminen ja työn tuottavuuden kasvu.

Osatavoite 3.

Kasvuyrittäjyys ja yritysmäinen ilmapiiri

Maakunnan hyvinvoinnin perusta on menestyvä elinkeinoelämä. Elinkeinoelämän monipuolistumista ja uusia avauksia tarvitaan toimialakohtaisten suhdannevaihtelujen vaikutusten lieventämiseksi sekä suurteollisuudesta vähenevien työpaikkojen korvaamiseksi. Yrittäjyyden merkitys työpaikkojen luomiseksi ja talouskasvun turvaamiseksi korostuu. Erityisesti matkailun ja palvelujen piirissä oletetaan olevan kasvupotentiaalia ja mahdollisuuksia uusille palvelutuotteille ja monialaisille esim. matkailua, kulttuuria ja hyvinvointipalveluja yhdistäville palveluinnovaatioille. Kuntien ja yritysten entistä sujuvampi yhteistyö sekä toimijoiden verkottuminen on tarpeen näiden mahdollisuuksien konkretisoimiseksi käytäntöön.

Osatavoite 4.

Työllisyys ja työvoiman saatavuus

Työ on merkittävä ihmisen aineellisen, sosiaalisen ja henkisen hyvinvoinnin tuoja. Pitkään jatkunut myönteinen työllisyyskehitys kääntyi Etelä-Karjalassa vuoden 2008 lopussa työttömyyden kasvuksi (Liite 3). Pitkäaikaistyöttömyys alkoi lisääntyä vuoden 2010 alussa. Pitkäaikaistyöttömyyttä vähentävillä toimenpiteillä vaikutetaan sosioekonomisiin hyvinvoinnin ja terveyden eroihin niitä kaventavasti. Työikäisten työpanoksen saaminen käyttöön mahdollisimman täysimääräisenä on tarpeen myös työvoiman riittävyyden näkökulmasta. Suurten ikäluokkien eläköityminen asettaa niin julkiset toimijat kuin yrityksetkin kilpailuun osaavasta työvoimasta.

Työllisyyttä ja yrittäjyyttä koskevia linjauksia on tehty ensisijaisesti elinkeino- ja työllisyysstrategioissa. Toimenpide-ehdotuksina työllisyyden edistämiseksi ja työvoiman saatavuuden turvaamiseksi tässä strategiassa esitetään pitkäaikaistyöttömyyttä ennaltaehkäisevien toimintatapojen

kehittämistä sekä toimivia rekrytointipalveluja osaavan työvoiman saamiseksi alueelle. Nämä edellyttävät laaja-alaista yhteistyötä, jossa yhdistyvät kuntien, elinkeino-yhtiöiden, oppilaitosten, yritysten sekä kolmannen sektorin vahvuudet ja osaaminen.

4.2 STRATEGINEN TAVOITE 2: VIIHTYISÄ, TURVALLINEN ASUIN- JA ELINYMPÄRISTÖ – OSALLISTUMISTA JA KESTÄVÄÄ KEHITYSTÄ EDISTÄVÄ TOIMINTA

Osatavoitteet	Toimenpide-ehdotuksia	Toimijat/ vastuutahot	Mittarit ja tavoitetasot
1. Ympäristö-tietoisuus ja ekologinen ajattelu	- IVA (Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi) käyttöön kaikissa kunnissa - Ekologisen elämäntavan vahvistaminen varhaislapsuudesta lähtien tietoa lisäämällä	- kunnat - Eksote - maakunta-kaavoitus - oppilaitokset - kuntalaiset - järjestöt ja yhdistykset	- IVA käytössä kaikissa kunnissa - ATH: Koetut asuinalueen haittatekijät: ei esiinny/ esiintyy, mutta ei haittaa $\geq 80\%$
2. Viihtyisä, aktivoiva ja monipuolisen liikkumisen mahdollistava ympäristö	- Rakennetaan ja ylläpidetään esteetöntä ja kaikkia ikäryhmiä aktivoivaa ympäristöä - Rakennetaan yhdessäoloon soveltuvia pihvoja ja tiloja	- kunnat - asukas-yhdistykset	- ATH: Asuinympäristön koettu viihtyisyys, turvallisuus ja esteettömyys: melko tai erittäin hyvät $\geq 80\%$
3. Monipuolisia, asukas-lähtöisiä asumis-muotoja ja muunneltavia toimitiloja	- Rakentamisessa huomioidaan muunneltavuus sekä esteettömyys - Hyödynnetään teknologiaa turvallisen asumisen aikaansaamiseksi	- kunnat - asukas-yhdistykset - suunnittelu-, rakentaja- ja rakennuttajat	- ATH: Koettu tyytyväisyys asumiseen: melko/erittäin tyytyväinen $\geq 80\%$

Osatavoite 1.

Ympäristötietoisuus ja ekologinen ajattelu

Arkisessa toiminnassa, esimerkiksi jätteiden lajittelussa, voimme vaikuttaa siihen, kuinka paljon rasiitamme ympäröivää luontoa. Ekologisuus rakentamisessa tarkoittaa ympäristöön kohdistuvien vaikutusten arvioimista ja huomioimista niin rakennusmateriaalien valinnan, rakentamisen, rakennuksen käytön kuin purkamisenkin yhteydessä. Myös pyrkimys alhaisempaan energian kulutukseen ja energian tuotantotapojen ekologisuuteen on tärkeää.

Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointia (IVA) ja ympäristöön kohdistuvien vaikutusten arviointia (YVA) sen osana käytetään kunnissa päätösten valmistelussa vaihtelevasti. Tämän ennakoarvioinnin käyttöönotto kaikissa kunnissa on tarpeen. Kuntapäättäjien lisäksi yksittäisten ihmisten, asukasyhdistysten sekä yksityisen ja kolmannen sektorin toimijoiden kestävä kehityksen mukainen toiminta asuin- ja elinympäristön hyväksi nähdään hyvinvoinnin tärkeänä osatekijänä. Toimenpiteinä ehdotetaan ekologisen elämäntavan vahvistamista varhaisesta lapsuudesta lähtien tietoa lisäämällä.

Osatavoite 2.

Viihtyisä, aktivoiva ja monipuolisen liikkumisen mahdollistava ympäristö

Eteläkarjalaiset arvostavat haastattelujen mukaan viihtyisää, turvallista, vapaa-ajan liikunnan mahdollistavaa asuin- ja elinympäristöä. Myös asiantuntijakyselyssä luonto ja viihtyisä asuinympäristö nousivat Etelä-Karjalan vahvuuksiksi hyvinvointia tuottavina tekijöinä, joiden ylläpitämiseen ja edistämiseen alueen toimijoilla on paljon vaikutusmahdollisuuksia. Muun muassa kevyen liikenteen väylät sekä puistojen ja viheralueiden esteettömyys tuovat turvallisen liikkumisen mahdollisuuksia kaikkien ikäryhmien ulottuville. Toimenpiteinä tämän osatavoitteen toteutumiseksi ehdotetaan kaikessa ympäristö- ja viherrakentamisessa esteettömyyden ja eri ikäryhmien näkökulman huomioimista sekä yhdessäoloon soveltuvien pihojen ja tilojen rakentamista.

Osatavoite 3.

Monipuolisia, asukaslähtöisiä asumismuotoja ja muunneltavia toimitiloja

Käyttäjälähtöisyyden, esteettömyyden ja tilojen muunneltavuuden huomioiminen rakennussuunnittelussa vähentää jatkossa erillisten inva-asuntojen tarvetta. Teknologia tarjoaa asumisen turvallisuutta lisääviä ratkaisuja, joista hyötyvät niin ikääntyvät kuin muutkin asukasryhmät. Toimitilojen rakentamisessa muunneltavuuden huomioiminen mahdollistaa tilojen käyttämisen erilaisten asukkaiden tarpeita vastaavien palvelujen tuottamiseen myös alueen asukasrakenteen muuttuessa.

4.3 STRATEGINEN TAVOITE 3: VASTUU OMASTA HYVINVOINNISTA JA OMATOIMISUUS

Osatavoitteet	Toimenpide-ehdotuksia	Toimijat/ vastuutahot	Mittarit ja tavoitetasot
1. Hyvinvointi-osaaminen, elämänhallinta ja kansalaistaidot	- Terveyttä ja hyvinvointia edistävät toimintamallit - Kuntakohtaiset hyvinvointitiimit - Sähköiset, vuorovaikutteiset hyvinvointikanavat	- kuntalaiset - oppilaitokset - kunnat - Eksote - järjestöt ja yhdistykset - Socom	- sosioekonomiset terveyden ja hyvinvoinnin erot nykyistä pienemmät: vapaa-ajan liikuntaa harrastamattomien määrä, lihavuus, tupakointi, sairastavuus
2. Erilaisia vapaa-ajanvietto-mahdollisuuksia kaikille eteläkarjalaisille	- Monipuolisia harrastusmahdollisuuksia tarjolla kaikille - Median ennakkotiedotus tapahtumista	- järjestöt ja yhdistykset - kunnat - yritykset	- Harrastusmahdollisuudet melko tai erittäin hyvät $\geq 80\%$ kaikissa ikä- ja ammattiryhmissä kaikissa kunnissa
3. Kulttuuri kaikkien saatavilla	- Yhteisten kulttuurikokemusten järjestäminen työelämässä (kulttuurikuntokortti käyttöön) - Kulttuuritapahtumiin osallistumiseen aktivoiva hanke	- kulttuuri-toimijat - järjestöt ja yhdistykset - oppilaitokset - kunnat - työnantajat - Socom	- ATH: Koettu kulttuuripalvelujen saatavuus $\geq 80\%$ - Kulttuuripalvelujen käyttö/osallistumisaste

Osatavoite 1:

Hyvinvointiosaaminen, elämänhallinta ja kansalaistaidot

Hyvinvoivat ja aktiiviset ihmiset – iästä riippumatta – ovat perheiden, yhteisöjen ja koko kansantalouden voimavara. Hyvinvointia, elämänhallintaa ja kansalaistaitojen osaamista voidaan lisätä. Kaikki voivat opiskella ja oppia niitä lukemisen ja laskemisen tavoin. Hyvinvointiosaamisen ja elämänhallinnan oppiminen lähtee perheistä, varhaiskasvatuksesta ja kouluista ja se ulottuu niin opiskelija- ja työyhteisöihin kuin työttömien yhteisöihin. Hyvinvoinnin tasa-arvo kansalaisryhmien välillä vahvistuu, kun hyvinvointiosaaminen muuttuu osaksi käyttäytymistä ja oivalletaan, että vastuu omasta ja lähiyhteisön hyvinvoinnista on jokaisella.

Toimenpiteiksi ehdotetaan hyvinvointiosaamista ja elämänhallintaa edistävien toimintamallien kehittämistä ja mm. sähköisten, vuorovaikutteisten hyvinvointikanavien tuomista eteläkarjalaisten

ulottuville sekä rakenteellisesti kuntakohtaisten hyvinvointitiimien perustamista eri toimijoiden välisen yhteistyön aktivoijiksi.

Osatavoite 2.

Erilaisia vapaa-ajanviettomahdollisuuksia kaikille

Vapaa-aika on suomalaisille entistä tärkeämpää. Kodin ja perheen merkitys on kasvanut, mutta myös vapaa-ajan harrastukset koetaan aiempaa tärkeämmiksi. Vapaa-ajanvietto on erityisesti nuorille tärkeää oman identiteetin ja sosiaalisen pääoman muodostumiseksi. Jotta vältetään sosioekonomisten terveyserojen kasvaminen, on kiinnitettävä huomiota siihen, että kaikilla kuntalaisilla on varallisuudesta riippumatta mahdollisuus viettää aktiivista vapaa-aikaa.

Liikunta on yksi vapaa-ajan vieton muoto, jolla on myös kansantaloudellista merkitystä. Liian vähäisen liikunnan arvioidaan aiheuttavan Suomessa 300–400 miljoonan euron vuosittaiset kustannukset. Etelä-Karjalassa on muuta maata enemmän ylipainoisia ja erityisesti vähiten koulutetut miehet harrastavat vapaa-ajanliikuntaa vähän. Sen sijaan naisten liikuntaharrastus on jatkuvasti lisääntynyt. Tulevalla strategiakaudella vahvistetaan erityisesti liikunnan eri harrastusmuotoja osana kaikenikäisten vapaa-ajanviettoa muita harrastusmahdollisuuksia unohtamatta. Tapah-
tumien ennakkotiedottamista ehdotetaan myös lisättäväksi niin lehtien kuin radion, TV:n ja internetin kautta.

Osatavoite 3.

Kulttuuri kaikkien saatavilla

Kulttuurilla ja taiteella on positiivisia vaikutuksia hyvinvointiin ja terveyteen kaikissa ikäryhmissä. Taide-elämykset ovat tärkeitä, mutta aivan yhtä tärkeää on kulttuuritoiminnan ja harrastamisen myötä syntynyt yhteisöllisyys ja verkostot, jotka auttavat hallitsemaan paremmin elämäämme.

Kulttuuritapahtumiin osallistumiseen aktivoimiseksi ja kulttuurin tuomiseksi kaikkien saataville ehdotetaan kulttuuritapahtumiin osallistumiseen aktivoivaa hanketta sekä työelämässä yhteisten kulttuurikokemusten järjestämistä ja esim. kulttuurikuntokortin käyttöönottoa.

4.4 STRATEGINEN TAVOITE 4: VÄLITTÄVÄT YHTEISÖT, OSALLISUUS JA SUVAITSEVAISUUS

Osatavoitteet	Toimenpide-ehdotuksia	Toimijat/vastuutahot	Mittarit ja tavoitetasot
1. Monitoimijuus ja yhteistyö	- Vapaaehtoistyön uusien toimintatapojen ideointi ja käyttöönotto	- seurakunnat - järjestöt ja yhdistykset - kunnat - oppilaitokset - Socom - Eksote	- ATH: Koettu yksinäisyys, en koskaan tai hyvin harvoin $\geq 70\%$ - Kokemus kuulumisesta johonkin yhteisöön
2. Suvaitsevaisuus kaikessa toiminnassa ja kaikilla tasoilla	- Erilaisuuden hyväksymiseen tähtääviä hankkeita - Asenneilmapiirin muokkaaminen positiiviseksi	- kuntalaiset - järjestöt ja yhdistykset - seurakunnat - kunnat - Eksote - oppilaitokset - media - Socom	- ATH: Erityisryhmäkohtaisia eroja ei lainkaan tai hyvin vähän esim. koetussa osallisuudessa - Opinnäytetöitä erityisryhmien kokemuksista
3. Kansalaisvaikutamisen uudet kanavat	- Asukasraatien toiminta koko Etelä-Karjalan alueelle - Nuorten aktivointi: keskustelevat verkkoyhteisöt, harjoittelupaikkoja kolmannelle sektorille	- järjestöt ja yhdistykset - kunnat - Socom - oppilaitokset	- Nuorten ja nuorten aikuisten (alle 40-vuotiaiden) osuus yhdistyksissä ja järjestöissä kasvussa - Nuorten harjoittelupaikat yhdistyksissä ja järjestöissä kasvussa

Osatavoite 1.

Monitoimijuus ja yhteistyö

Tunne arvostuksesta ja kuulumisesta johonkin ryhmään ehkäisee yksinäisyyden kokemusta ja tuo elämäniloa sekä turvallisuutta kaiken ikäisille. Välittävissä yhteisöissä ihmiset eivät jätä ketään yksin, vaan tukevat ja auttavat toisiaan arjessa mahdollisuuksiensa mukaan. Ikääntyneistä naisista joka toinen ja miehistä joka neljäs asuu yksin, mikä lisää koetun yksinäisyyden riskiä. Osallistuminen yhdistysten ja järjestöjen toimintaan sekä vapaaehtoistyöhön antavat sisältöä arkeen ja on merkittävä voimavara yhteisöille ja koko yhteiskunnalle. Kuntien, yhdistysten, järjestöjen sekä yksittäisten kansalaisten rooli yhteisöllisyyden vahvistamisessa ja uuden yhteisöllisyyden sekä vapaaehtoistyön mahdollisuuksien aikaan saamisessa on merkittävää.

Osatavoite 2.

Suvaitsevaisuus kaikessa toiminnassa ja kaikilla tasoilla

Suvaitsevaisuus on ihmisten erilaisuuden aitoa hyväksymistä ja ymmärtämistä elämän rikkautena. Erilaisten ihmisten ja kulttuurien kohtaamisen ja vuoropuhelun edistäminen on samalla toimintaa suvaitsevaisuuden ja yhdenvertaisuuden lisäämiseksi. Tieto hälventää varautuneisuutta erilaisuutta kohtaan.

Etelä-Karjalan erityispiirteenä on rajamaakuntana toimiminen, joka näkyy ja kuuluu katukuvassamme. Maahanmuuttajien suurin ryhmä alueella on venäläiset. Keskeisenä haasteena maahanmuuttajien sopeutumisessa on kotoutumisen onnistuminen ja yleisen asenneilmapiirin kehittyminen positiiviseksi maahanmuuttajia kohtaan.

Osatavoite 3.

Kansalaisvaikuttamisen uudet kanavat

Kansalaisvaikuttamisella on ihmisten aktiivisuuden ja yhteisöllisyyden ylläpitäjänä suuri merkitys. Tutkimusten mukaan ne, jotka osallistuvat aktiivisesti yhdistysten ja järjestöjen toimintaan, vapaaehtoistyöhön ja harrastuksiin, elävät pitempään kuin osallistumattomat. Perinteiset vaikuttamisen muodot, äänestäminen ja järjestötoimintaan osallistuminen, ovat vähentyneet. Tarvitaan uusia vaikuttamisen kanavia ja uusia tapoja toimia. Aktiivinen asukastoiminta (esim. asukasparlamentit ja asukasraadit) on yksi esimerkki paikallisen vaikuttamisen toimintatavasta, joka on sovellettavissa koko Etelä-Karjalassa.

Nuorten osallistuminen kansalaistoimintaan on tärkeää, sillä ”toiminnan palo” säilyy läpi elämän. Nuorten aktivoimisen uusia tapoja ovat mm. vuorovaikutteiset verkkoyhteisöt ja harjoittelupaikkojen järjestäminen järjestöihin ja yhdistyksiin.

4.5 STRATEGINEN TAVOITE 5: ERILAIISIIN ELÄMÄNTILANTEISIIN SOPIVAT PALVELUT, SAATAVUUS, VAIKUTTAVUUS JA VALINNAISUUS

Osatavoitteet	Toimenpide-ehdotuksia	Toimijat/ vastuutahot	Mittarit ja tavoitetasot
1. Painopiste korjaavasta ennalta-ehkäisevään ja hyvinvointia edistävään toimintaan	- Hyvinvointia edistävää näkökulma huomioidaan kaikessa päätöksenteossa ja palveluissa (esim. ”terveysvalmentajat”) - Etelä-Karjalan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet organisoidaan	- kunnat - Eksote - järjestöt ja yhdistykset - Socom - oppilaitokset	- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet ovat toiminnassa - Vanhuspalveluissa palvelurakenne lähestyy valtakunnallisia suosituksia - IVA:n käyttö yleistyy
2. Kunnat ja Eksote laativat palvelualue- tai palvelukohtaiset palvelustrategiat	- Palvelustrategiassa linjataan miten erilaiset palvelut järjestetään. - Julkisen, yksityisen ja kolmannen sektorin rooleja selkiytetään	- kunnat - Eksote	- Palvelustrategiat on laadittu vuoden 2012 loppuun mennessä ja ne ovat käytössä
3. Välttämättömien lähipalvelujen saatavuus	- Liikkuvien palvelujen jatkuva kehittäminen - Monitoimijamallien kehittäminen - Sähköisten kanavien ja asiointin kehittäminen - Julkisen liikenteen kehittäminen	- kunnat - Eksote - asukas- ja kylä-yhdistykset - järjestöt ja yhdistykset - yritykset - Socom - julkisen liik. toimijat	- ATH: Koettu lähipalvelujen saatavuus $\geq 80\%$ melko tai erittäin tyytyväisiä - Eksote: koettu tyytyväisyys liikkuviin palveluihin: $\geq 80\%$ melko tai erittäin tyytyväisiä
4. Asiakslähtöisyys ja valinnanvapaus	- Asiakkaiden valinnanvapautta lisäävien toimintamallien käyttöä laajennetaan (mm. palveluseteli, sähköiset/ vuorovaikut. kanavat) - Asiakkaita mukaan palvelujen kehittämiseen	- kunnat - Eksote - oppilaitokset - Socom	- Kysely sähköisen palautekanavan kautta - Opinnäytetöitä valinnanvapauden ja asiakslähtöisyyden toteutumisesta

Osatavoite 1.

Painopiste korjaavasta ennaltaehkäisevään ja hyvinvointia edistävään toimintaan

Terveet ja hyvinvoivat eteläkarjalaiset ovat maakunnan voimavara. Tehokkaalla hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyöllä voidaan pitkällä aikavälillä parantaa väestön hyvinvointia ja terveyttä, vähentää palvelujen tarvetta ja hillitä kustannusten kasvua. Hyvinvointi- ja terveyserojen kaventaminen ja hyvinvoinnin lisääminen edellyttävät entistä enemmän ehkäisevää työtä ja varhaista puuttumista sekä tukemista mm. elämäntapamuutoksissa.

Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen perustuu kuntien eri toimialojen, järjestöjen ja yritysten toimivaan ja joustavaan yhteistyöhön. Etelä-Karjalaan tarvitaan nykyiseen toimintaympäristöön sopivat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet, joiden muodostamisessa on huomioitu aiemmat terveyden edistämisen työryhmät. Valmistelussa ja päätöksenteossa on arvioitava ja otettava huomioon päätösten vaikutukset terveyteen ja sosiaaliseen hyvinvointiin mm. ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arvioinnilla (IVA).

Osatavoite 2.

Kunnat ja Eksote laativat palvelualue- tai palvelukohtaiset palvelustrategiat 2011

Palvelustrategiassa linjataan, kuinka palvelut tullaan järjestämään pitkällä aikavälillä. Kuntien ja Eksoten strategiset linjaukset palveluiden järjestämistavoista luovat pohjan pitkäjänteiselle kehittämiselle niin omassa palvelutuotannossa kuin yksityisissä yrityksissä. Julkisen ja yksityisen sektorin toimijoiden roolien selkeyttäminen helpottaa avoimen vuorovaikutuksen rakentamista. Yritysten kannalta tieto tulevista kilpailutettavista hankinnoista, niiden aikatauluista ja volyyymeista on tärkeää. Palvelustrategian tarkoituksena on turvata kuntalaisten peruspalveluiden saatavuus mahdollisimman läheltä kuntarajojen estämättä.

Osatavoite 3.

Välttämättömien lähipalvelujen saatavuus

Erilaisten lähipalveluiden saatavuus vaihtelee asuinkunnittain. Keskeistä lähipalveluissa on joustavuus ja avoimuus kaikille niitä tarvitseville. Haastattelun mukaan eteläkarjalaiset kokivat tärkeimmiksi lähipalveluiksi kauppa- ja terveyspalvelut. Parhaimman arvion palveluiden toimivuudesta saivat puolestaan apteekki- ja kauppapalvelut ja heikoimman julkinen liikenne (Liite 8). Palveluiden etäisyyden merkitys eri ihmisille vaihtelee. Erityisesti ikääntyneiden keskuudessa on nähtävissä muuttoliike lähelle palveluita. Julkinen liikenne on erityisen tärkeää niille, joilla ei ole käytettävissä omaa autoa. Julkista liikennettä tulisi kehittää organisoimalla hyvin toimiva ja kattava kutsutaksijärjestelmä. Palvelujen saavutettavuuden parantamisessa tietoteknologia luo uusia mahdollisuuksia. Yhteis palvelupisteet sekä toimintamallit, joissa ihmiset, palvelut ja tavarat liikkuvat samalla kulkuneuvolla, ovat myös lähipalvelujen saatavuutta parantavia toimintatapoja.

Osatavoite 4.

Asiakaslähtöisyys ja valinnanvapaus

Julkista hyvinvointipalvelujärjestelmää kehitetään nykyistä asiakaslähtöisemmäksi ja toiminnaltaan tehokkaammaksi. Uudessa terveydenhuoltolaissa esitetään, että asiakkaan valinnanvapautta palveluiden suhteen lisätään. Asiakkaan valinnanvapautta lisääviä toimintamalleja (esim. palveluseteli) tulee tämän mukaan kehittää ja ottaa käyttöön. Kaikilla ei kuitenkaan ole kykyä tai

voimia vaatia tai valita tarvitsemiaan palveluita. Hyvä valinnanvapaus ottaa huomioon niin yksilön, perheen kuin yhteisönkin voimavarat ja mahdollisuudet.

Tulevaisuuden haasteena palvelujärjestelmälle on vastata mm. tiedoiltaan, taidoiltaan ja odotuksiltaan muuttuvan asiakaskunnan tarpeisiin. Aktiivinen kuntalainen hakee itse tarvitsemaansa tietoa. Asiakaslähtöisyyden lisäämiseksi tietoteknologian hyödyntäminen luo uusia mahdollisuuksia. Kehitystyössä tärkeää on asiakkaiden erilaisuuden huomioiminen. Sähköisten palvelujen rinnalla tulee säilyttää mahdollisuus asioida henkilökohtaisesti.

4.6 STRATEGINEN TAVOITE 6: OSAAMISEN LISÄÄMINEN JA JAKAMINEN, OPPIMISEN, TUTKIMUKSEN JA TYÖELÄMÄN VUOROPUHELU

Osatavoitteet	Toimenpide- ehdotuksia	Toimijat/ vastuutahot	Mittarit ja tavoitetasot
1. Alueen koulutuksen, tutkimuksen ja työelämän yhteistyö sekä oppilaitosten asiantuntijuuden hyödyntäminen	- Yhteistyön lisääminen alueen tarpeista lähtevissä tutkimus- ja kehittämiss Hankkeissa - Opinnäytetöitä nykyistä enemmän työelämän tarpeisiin	- hyvinvointi-professori, LUT - Saimaan ammattikorkeakoulu - kunnat - Eksote - yritykset - kolmas sektori	- Laajojen tutkimus- ja kehittämiss Hankkeiden lukumäärä - Työelämälähtöisten opinnäytetöiden lukumäärä > 80 %
2. Osaavan työvoiman saatavuus ja koulutus-tarpeen ennakointi	- Työelämän ja oppilaitosten jatkuva vuoropuhelu ja pysyvät yhteistyökäytännöt (neuvottelukunnat)	- oppilaitokset - yritykset - kunnat - elinkeinoyhtiöt - neuvottelukunnat	- Työvoiman tarjonnan ja kysynnän suhde on tasapainossa (= 2–4,9 työtöntä/avoin työpaikka)
3. Vahva alueellinen oppilaitosten ja työelämän välinen yhteistyö	- Oppilaitosten ja työelämän yhteistyökäytäntöjen vahvistaminen uudessa toimintaympäristössä	- oppilaitokset (myös kansalais- ja työväenopistot) - kunnat - Eksote - yritykset	- Arviointi yhteistyön toimivuudesta

Osatavoite 1.

Alueen ammatillisen koulutuksen, tutkimuksen ja työelämän yhteistyö sekä oppilaitosten asiantuntijuuden hyödyntäminen

Tutkimus- ja kehittämistoiminnan merkitys korostuu rakennemuutostilanteissa. Etelä-Karjalassa on meneillään PARAS-hankkeen mukainen kunta- ja palvelurakenteiden uudistuminen. Samaan aikaan alueen tuotantorakenne on muuttumassa perinteisten teollisuuden alojen merkityksen vähentyessä. Tavoitteen toteutuminen edellyttää, että alueen oppilaitosten asiantuntijuutta ja osaamista käytetään ajankohtaisissa työelämän tutkimus- ja kehittämistehtävissä.

Osatavoite 2.

Osaavan työvoiman saatavuus ja koulutustarpeen ennakointi

Väestön ikääntymisen myötä myös työvoima ikääntyy. Etelä-Karjalassa lukumäärältään suurimmat kunta-alalta poistuvat ammattiryhmät ovat vuosina 2006–2015 perus- ja lähihoitajat (303 henkilöä), sairaala- ja hoitoapulaiset (261 henkilöä), aineenopettajat ja lehtorit (241 henkilöä), sekä sairaanhoitajat (221) (Liite 9). Erityisesti vanhustenhuoltoon tarvitaan lisää työvoimaa. Onnistuneella koulutustarpeen ennakoinnilla pystytään turvaamaan osaavan henkilöstön saatavuus niin kunta-alan kuin muidenkin toimialojen tarpeisiin myös jatkossa Etelä-Karjalassa.

Osatavoite 3.

Vahva alueellinen oppilaitosten ja työelämän välinen yhteistyö

Tavoitteen toteutuminen edellyttää, että oppilaitokset profiloituvat ja löytävät omat vahvuutensa ja tekevät yhteistyötä työelämän toimijoiden ja muiden oppilaitosten kanssa. Oppilaitosten monipuolinen koulutustarjonta ja sitä kautta opiskelupaikan saaminen omasta maakunnasta edistää opiskelijoiden jäämistä omaan maakuntaan koulutuksen jälkeen. Aikuis-, täydennys- ja jatkokoulutus mahdollistaa työelämän tarpeisiin kouluttautumisen myös työn ohella.

5. RESURSSIT JA NIIDEN KOHDENTAMINEN

Hyvinvointistrategian tavoitteiden toteuttaminen ei välttämättä vaadi taloudellisia lisäresursseja. Toteuttaminen vaatii toimintatapojen muutosta, olemassa olevien resurssien suuntaamista linjausten mukaisesti sekä ulkopuolista hankerahoitusta (EU-, Tekes-, ym. hankerahoitus) laajojen tutkimus- ja kehittämishankkeiden toteuttamiseksi. Alla olevassa taulukossa on arvioitu tavoitteiden toteutumisen taloudellisia vaikutuksia sekä resurssien tarvetta ja kohdentamista tavoitekohtaisesti.

Strategiset tavoitteet	Taloudelliset vaikutukset, resurssien tarve ja kohdentaminen
1. Monipuolinen elinkeinoelämä ja vetovoimainen, erilaiset elämäntilanteet huomioiva työ	- Vaikutus kuntatalouteen verotulojen kasvun kautta (työllisyystilanteen parantuminen, yritysten määrän ja liikevaihdon kasvu, työurien pidentyminen, poismuuton väheneminen).
2. Viihtyisä, turvallinen asuin- ja elinympäristö – osallistumista ja kestävästä kehitystä edistävä toiminta	- Ei vaadi uusia resursseja, vaan toimintatapojen ja asenteiden muutosta. - Pitkän aikavälin vaikutuksina ovat hyvinvoinnin kohoaminen ja poismuuton vähentyminen.
3. Vastuu omasta hyvinvoinnista ja omatoimisuus	- Pitkän aikavälin vaikutuksina ovat ennakoitavissa: korjaavien palvelujen tarpeen vähentyminen ja sosioekonomisten hyvinvoinnin- ja terveyserojen kaventuminen. - Ei vaadi palvelujärjestelmältä uusia resursseja, vaan toimintatapojen uudistamista.
4. Välittävät yhteisöt, osallisuus ja suvaitsevaisuus	- Kolmannen sektorin rooli on keskeinen. - Ei vaadi julkiselta sektorilta uusia resursseja, vaan kumppanuus- ja verkosto-osaamisen lisäämistä.
5. Erilaisiin elämäntilanteisiin sopivat palvelut, saatavuus, vaikuttavuus ja valinnaisuus	- Julkisen sektorin näkökulmasta kustannusvaikuttavuuden ja sitä kautta tuottavuuden kasvuun tähtäävää: kysymys resurssien kohdentamisesta eteläkarjalaisten hyvinvoinnin tarpeita ja vajeita vastaavasti sekä palvelujärjestelmän yksityisen sekä kolmannen sektorin toimijoiden panoksen (/potentiaalin) käyttöön saamisesta.
6. Osaamisen lisääminen ja jakaminen, oppimisen, tutkimuksen ja työelämän vuoropuhelu	- Osaaminen on aineetonta pääomaa, joka on taloudellisen kasvun pohja. - Tutkimuksen ja työelämän vuoropuhelussa on mahdollisuus osaamisen lisäämiseen ja uusiin innovaatioihin, joihin erillään toimiessa ei kyettäisi.

6. TÄYTÄNTÖÖNPANO, SEURANTA JA ARVIOINTI

Hyvinvointistrategia 2006–2010

Edellisessä hyvinvointistrategiassa 2006–2010 asetettiin neljä kärkihanketta:

1. Hyvinvointipalveluiden henkilöstön saatavuuden ja pysyvyyden turvaaminen
2. Hyvinvointiyrittäjyyden kehittämishanke
3. Hyvinvointiteknologian kehittämishanke
4. Maakunnallisen hyvinvointitilinpidon kehittäminen

Kärkihankkeet ovat toteutuneet osittain. Hyvinvointipalveluiden henkilöstön saatavuutta haluttiin turvata maakunnallisella rekrytoinnin toimintamallilla. Sitä rakennettiin sairaanhoitopiiriin johdolla. Etelä-Karjalassa hyvinvointialan työvoiman kysyntä ja tarjonta ovat olleet vielä melko hyvin tasapainossa. Sosiaali- ja terveydenhuollon osalta on kuitenkin ammattiryhmiä (esim. erikoislääkärit, laboratoriohoitajat, röntgenhoitajat, psykologit ja sosiaalityöntekijät), joiden kohdalla on vaikeuksia työvoiman saannissa. (Pentikäinen ym., 2009).

Hyvinvointialan yrittäjyyden kehittämishankkeita on toteutettu kaksi: ”Hyvinvointialan yrittäjyys” (AKO-hanke) ja LEHTI-hankekonsortion osahanke ”Hyvinvointiyrittäjyyden aktivointi ja kehittäminen Etelä-Karjalassa”. Tavoitteena näissä on ollut vahvistaa paikallista hyvinvointialan yritys-toimintaa lisäämällä yrittäjien liiketaloudellista ja tietoteknologian osaamista, keskinäistä verkottumista sekä yksityisen ja kolmannen sektorin välistä kumppanuutta. Hyvinvointiteknologiahankeita on meneillään useita (mm. EU/ISISEMD ItSe Älykkäästi, Hyvinvointi TV, KEKSI) ja ne luovat pohjaa niin sähköisten palvelujen kuin turva- ja muun hyvinvointiteknologian sovellusten laajemmalle käyttöönnotolle palveluprosesseissa.

Hyvinvointistrategia 2011–2015

Etelä-Karjalan hyvinvointistrategia 2011–2015 on laajan joukon näkemys siitä kuinka hyvinvointia tulisi maakunnassamme edistää. Strategian toteuttaminen edellyttää laajapohjaista yhteistyötä ja erilaisten tutkimus- ja kehittämishankkeiden toteutusta yhdessä ja erikseen. Vastuu toteutuksesta jää kuitenkin jokaiselle organisaatiolle ja se vaatii strategialinjauksen mukaisia päätöksiä eri organisaatioissa.

Etelä-Karjalan hyvinvointistrategia 2011–2015 tavoitteiden toteutumisen tueksi sekä seurannan ja arvioinnin toteuttajaksi esitetään maakunnallista hyvinvointityöryhmää, joka toimisi yhteistyössä kuntiin perustettavien hyvinvointitiimien kanssa. Hyvinvoinnin monipuolisen ja monialaisen toiminnan koordinointi, seuranta ja arviointi edellyttävät hyvinvointityöryhmiltä sekä kunta- että maakuntatasolla monialaista, yli hallintokunta- ja sektorirajojen menevää kokoonpanoa. Hyvinvointityöryhmän tehtävänä on yhteen sovittaa hyvinvointistrategian toimeenpano maakunnan muiden strategioiden kanssa, tehdä arvioita maakunnan väestön hyvinvoinnin muutoksista ja tarvittaessa hyvinvointipoliittisista toimenpiteistä sekä toimia sen edistämiseksi, että maakunnan eri päätöksentekotasolla tehdään strategialinjauksen mukaisia päätöksiä.

Tavoitteiden toteutumista on tarkoitus arvioida asetettujen mittareiden ja tavoitetasojen saavuttamisen kautta. Mittarit on valittu niin, että ne ovat saatavissa valtakunnallisista tilastolähteistä. Tämän lisäksi vuonna 2012 koko Kaakkois-Suomen alueella tullaan kokoamaan kuntalaisten koetusta hyvinvoinnista ja terveydestä tietoa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toteuttamalla alueellisella terveys- ja hyvinvointitutkimuksella (ATH-tutkimus). Tämä rahoitettaneen Etelä-Suomen alueen yhteisestä Haasteena hyvinvointi ja terveyserot -hankkeesta, jota on valmisteltu vuoden 2011 Sosiaali- ja terveysministeriön KASTE-rahoitushakuun. Em. hankkeen yhtenä tavoitteena tulee olemaan tehdä vuosittain/valuustokausittain hyvinvointikertomus. Pohjois-Suomessa on kehitetty sähköinen hyvinvointikertomusmalli, jota voitaisiin hyödyntää myös Etelä-Karjalassa. Hyvinvointikertomukseen tarvitaan tietoa hyvinvoinnin ja terveyden kehityksestä ja muutoksista kunnittain ja koko alueella. Hyvinvoinnin ja terveyden tilaa kuvaavalla tiedolla tulee olemaan tulevaisuudessa jatkuvaa käyttöä, niin hyvinvointistrategian seurannassa ja arvioinnissa kuin määrävälein tuotettavassa hyvinvointikertomuksessa. Sen lisäksi sitä voivat hyödyntää alueen kunnat omissa strategioissa linjauksissaan ja päätöksenteon tukena.

Lausuntokierros toteutettiin syys–lokakuussa 2010. Lausuntoja saatiin yhteensä 30 kappaletta. Maakunnan kaikki kunnat antoivat lausunnon. Sen lisäksi lausunto saatiin laajalta joukolta maakunnan muita toimijoita: Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus, Etelä-Karjalan kauppakamari, Etelä-Karjalan koulutuskuntayhtymä, Etelä-Karjalan liikunta ja urheilu ry, Etelä-Karjalan liitto, Etelä-Karjalan Martat ry, Etelä-Karjalan omaiset ja läheiset ry, Etelä-Karjalan partiolaiset ry, Etelä-Karjalan pelastuslaitos, Etelä-Karjalan Yrittäjät ry, Julkisten ja hyvinvointialojen liitto JHL ry, Kaakkois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus Oy, Lappeenrannan Kansalliset seniorit, Lappeenrannan palvelukeskussäätiö, Lappeenrannan seudun ympäristölautakunta, Lappeenrannan seurakuntayhtymä, Lappeenrannan Tekninen yliopisto, Mannerheimin lastensuojeluliiton Kymen piiri, Saimaan ammattikorkeakoulu, Työterveyslaitos.

Toimenpiteet

Lausunnoissa todettiin, että strategian painotukset ovat keskeisiä. Lausuntojen mukaisesti suunniteltu strategian toimeenpanomalli hyväksyttiin.

- Maakuntaan perustetaan hyvinvointityöryhmä
- Kuntiin perustetaan hyvinvointitiimit
- Hyvinvointitietoa kootaan maakunta- ja kuntatasoisesti säännöllisesti seurannan ja arvioinnin tueksi.
- Maakunnallisen työryhmän kokoajaksi esitettiin Etelä-Karjalan sosiaali- ja terveyspiiriä.

7. LÄHTEET

Aronkytö Timo, Hallipelto Aatos, Kangasharju Aki. 2010. Uusi terveydenhuollon rahoitus- ja ohjausjärjestelmä. Sitra selvityksiä 24.

Etelä-Karjalan elinkeinostrategia 2005. Käytettävissä: <http://www.ekliitto.fi/>.

Etelä-Karjalan maakuntaohjelma 2011–2014. Käytettävissä: <http://www.ekliitto.fi/>.

Etelä-Karjalan maakuntaohjelman toteuttamissuunnitelma 2011–2012.
Käytettävissä: <http://www.ekliitto.fi/>.

Hallituksen esitys Eduskunnalle terveydenhuoltolaiksi sekä laeiksi kansanterveystalouden ja erikoissairaanhoidon muuttamiseksi sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain muuttamiseksi. 2010. HE 90. Käytettävissä:
<http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=HE+90/2010&base=erhe&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WORD>.

Helakorpi Satu, Paavola Meri, Prättälä Ritva, Uutela Antti. 2009. Suomalaisen aikuisväestön terveyskäyttäytyminen ja terveys, kevät 2008. THL Raportti 2.

Ilmikkunnas Seija (toim.). 2008. Hyvinvointipalveluja entistä tehokkaammin – uudistusten mahdollisuuksia ja keinoja. VATT –julkaisuja 48.

Kinnunen Petri. 1998. Hyvinvoinnin ruletti. Tutkimus sosiaalisen tuen verkostojen jäsentymisestä 1990 –luvun lopussa Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto. Helsinki

Kuntalaki 1995/365.

Kuopila Antti (toim). 2008. Kunta tarvitsee palvelustrategian. Kuntaliiton verkkojulkaisu.
Käytettävissä: <http://hosted.kuntaliitto.fi/intra/julkaisut/pdf/p081128121454H.pdf>.

Laki kunta- ja palvelurakennemuutoksesta 2007/169.

Lammi-Taskula Johanna, Salmi Minna, Parrukoski Sanna. 2009. Työ, perhe ja tasa-arvo. STM selvityksiä 55.

Liikanen Hanna-Liisa. 2010. Taiteesta ja kulttuurista hyvinvointia – ehdotus toimintaohjelmaksi 2010–2014. Opetusministeriön julkaisuja 1.

Luovuus sitoo sirpaleita – Etelä-Karjalan kulttuuristrategia 2007.
Käytettävissä: <http://www.ekliitto.fi/>.

Pentikäinen L., Tuomaala M., Lith P., Mursu A., Forsström J.. 2009. Hyvinvointialan kehittäminen – peruskartoitukset. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Strategiset hankkeet. 32.

Perttilä Kerttu, Orre Soili, Koskinen Sari, Rimpelä Matti. 2004. Kuntien hyvinvointikertomus hankkeen loppuraportti. Stakes aiheita 7.

Perttilä Kerttu, Uusitalo Minna (toim.). 2007. Terveiden edistämisen paikalliset rakenteet ja johtaminen – TEJO -hankkeen väliraportti 2003–2005. Stakes raportteja 4.

Rimpelä Matti, Fröjd Sari, Peltonen Heli (toim.). 2009. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen perusopetuksessa. Opetushallitus. Koulutuksen seurantaraportti 1.

Siltaniemi Aki, Perälähti Anne, Etonen Anne, Särkelä Riitta, Londen Pia. 2009. Kansalaisbarometri 2009 – Suomalaisten arvioita hyvinvoinnista, palveluista ja Paras-uudistuksesta. Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto.

Sosiaalihuoltolaki 1982/710.

Suomen perustuslaki 1999/731.

Terveiden edistämisen laatusuositus. 2006. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 19.

Terveysturvan menojen hillintä: rahoitusjärjestelmän ja ennaltaehkäisyn merkitys. 2007. Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 4.

www.stat.fi/til/vpa/index.html

[www.research.fi/ajankohtaista/nuorten identiteetti](http://www.research.fi/ajankohtaista/nuorten_identiteetti)

Julkaisemattomat lähteet

Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistaminen. 2010. Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän väliraportti. Sosiaali- ja terveysministeriö.

Liite 1. Ohjausryhmän ja teematyöryhmien kokoonpano

OHJAUSRYHMÄN KOKOONPANO:

Ahonen Päivi, palvelujohtaja, Lappeenrannan kaupunki
Byckling Leena, tuntiopettaja, Eksoten hallitus
Ikävalko Mikko, terveysliikunnan kehittäjä, Etelä-Karjalan liikunta ja urheilu
Kaskinen Susanna, kehittämisjohtaja, Etelä-Karjalan liitto
Korte Leila, osastonhoitaja, Eksote:n henkilöstöjärjestöt
Liimatainen Irja, emäntä, Eksoten hallitus
Löfman Päivi, yliopettaja, Eksoten hallitus
Partanen Pirkko, henkilöstön kehittämisspäällikkö, Lappeenrannan teknillinen yliopisto
Peltola Jaana, hoitotyönjohtaja, Imatran kaupunki
Pihlajamäki Kristiina, palvelujohtaja, Luumäen kunta ja Savitaipaleen kunta
Puolakka Helena, yrittäjä, Terveyspalvelu Puolakka Oy
Terävä Liisa, suuhygienisti, TEHY
Terävä Satu, nuorisotyönohjaaja, Joutsenon seurakunta
Valjakka Tuija, toiminnanjohtaja, Etelä-Karjalan Martat ry
Vehmasvaara Päivi, koulutusjohtaja, Saimaan ammattikorkeakoulu, vpj
Willberg Tuija, kasvatus- ja opetustoimenjohtaja, Lappeenrannan kaupunki, pj

TEEMATYÖRYHMIEN KOKOONPANOT:

Elinkeinopolitiikka osana hyvinvointipolitiikkaa

Hallikas Jukka, professori, Lappeenrannan Teknillinen yliopisto
Hyrylä Leena, asiantuntija, ELY-keskus
Junnola Minna, työvoimaneuvoja, TE-toimisto, HYVÄ -hankkeen verkoston jäsen
Kajunen Leena, sihteeri, Socom Oy
Keskinen Aki, toimitusjohtaja, Imatran seudun kehitysytio
Korkeila Jukka, toimitusjohtaja, Etelä-Karjalan yrittäjät ry
Lappalainen Hannu, toimitusjohtaja, Etelä-Karjalan matkailu Oy
Lento-Kemppi Sanna, ProAgria Etelä-Karjala
Mäki-Hokkonen Markku, projektipäällikkö, Lappeenrannan Innovation Oy
Niiranen Virve, yrittäjä, Kulttuuripalvelu Kaiku
Nousiainen Olli, hyvinvointialan yrittäjä, Lappeenrannan kuntoutus Oy
Onttinen Sirpa, toiminnanjohtaja, Länsi-Saimaan kehittämissyhistys
Peltonen Mika, toimitusjohtaja, Etelä-Karjalan kauppakamari
Puolakka Helena, hyvinvointialan yrittäjä, Terveyspalvelu Puolakka Oy, pj.
Puustinen Helena, toiminnanjohtaja, Kymen 4 H yhdistys
Rita Annaleena, kehittämisjohtaja, Rautjärven kunta
Ritola-Grahn Aune, elinkeinojohtaja, Parikkalan kunta
Ruokonen Mikko (varalla Oksman Mika), opiskelija Saimaan ammattikorkeakoulu
Sintonen Heikki, yliopettaja, Saimaan ammattikorkeakoulu
Tepponen Merja, palvelujohtaja vanhuspalvelut, Eksote
Tuomi Jaakko, asiamies, Lappeenrannan Palvelukeskussäätiö

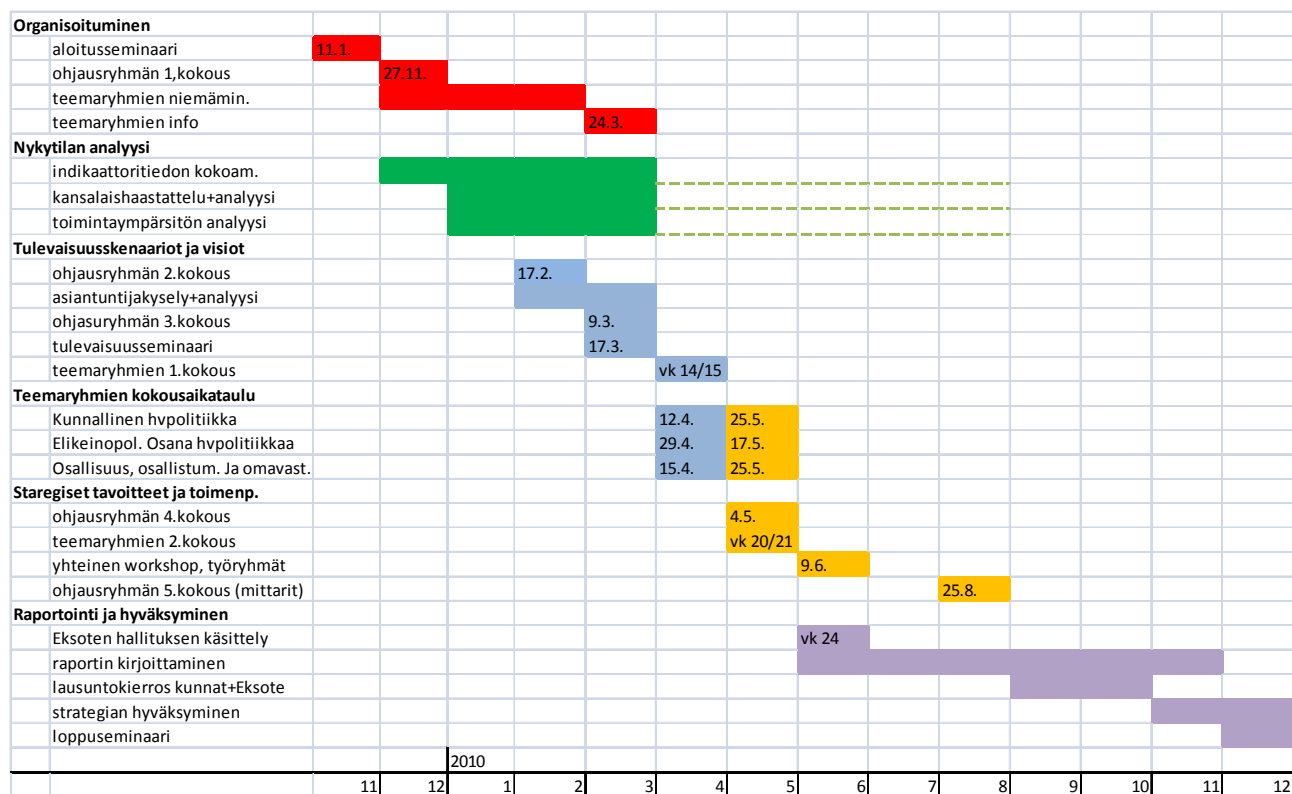
Kunnallinen hyvinvointipolitiikka

Byckling Leena, tuntiopettaja, Eksote hallitus, pj.
Hiltunen-Toura Maarit, sihteeri, Socom Oy
Hokkanen Erkki, pelastusjohtaja, Etelä-Karjalan pelastuslaitos
Hokkanen Helena, kulttuurituottaja, Lappeenrannan kaupunki
Hupli Markku, palvelujohtaja terveysterveyst, Eksote
Hyrkäs Juha, ympäristöinsinööri, Imatran seudun ympäristötoimi
Härkönen Jonne, opiskelija, Saimaan ammattikorkeakoulu
Hätönen Heli, mielenterveys- ja päihdetyön koordinaattori, Imatran kaupunki
Ikonen Kalevi, hallituksen puheenjohtaja, EKL
Jauhiainen Marjo, varhaiskasvatuspäällikkö, Taipalsaaren kunta
Juutinen Jari, teatterinjohtaja, Lappeenrannan kaupunki
Muinonen Martti, lehtori, Saimaan ammattikorkeakoulu Tekniikka
Oksman Ilkka, liikuntatoimen johtaja, Lappeenrannan kaupunki
Paajanen Seppo, sivistystoimen johtaja, Taipalsaaren kunta
Pihlajamäki Kristiina, palvelujohtaja, Luumäen kunta ja Savitaipaleen kunta
Raitanen Marko, kehittämissuunnittelija, Socom Oy
Vilkko Antti, ylikomisario, Etelä-Karjalan poliisilaitos
Villanen Arja, tekninen johtaja, Ruokolahden kunta
Ylitalo Seppo/Kiljunen Aini, Lappeenrannan asuntopalvelut Oy

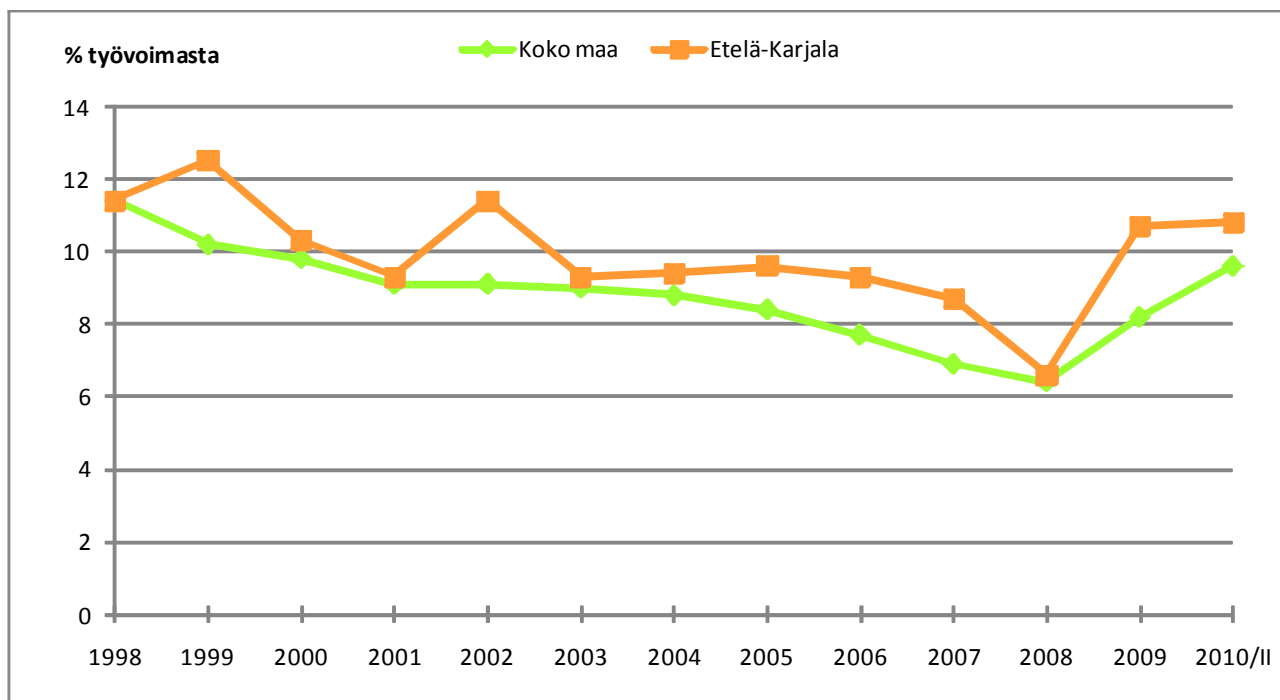
Osallisuus, osallistuminen ja omavastuu

Ahonen Päivi, palvelujohtaja, Lappeenrannan kaupunki, pj.
Jussila Marja, Etelä-Karjalan kylät ry
Kosonen Marja, palvelujohtaja perhe- ja sosiaalipalvelut, Eksote
Laakko Jorma, omaishoitaja, Lappeenrannan kaupunki
Moilanen Reijo, kappalainen, Lappeenrannan seurakunta
Myllärinen Tarja, toimitusjohtaja, Socom Oy
Paananen Taina, vanhus- ja vammais-neuvoston pj, Ruokolahden kunta
Partanen Tuula, sihteeri, Eksote
Piiparinen Tero, piirin varajohtaja, Etelä-Karjalan partiojärjestöt
Pirkka Marita, lehtori, Saimaan ammattikorkeakoulu
Rinkinen Reijo, aluejohtaja, EKL
Räikkönen Sirpa, nuorisosihteeri, Lappeenrannan kaupunki
Selenius Anne, lehtori, Etelä-Karjalan ammattiopisto
Sinisalo Hanna, kehittämisspäällikkö, Etelä-Karjalan dementiayhdistys
Tiimo Reetta/ Oinonen Niina, Mannerheimin lastensuojeluliitto
Valjakka Tuija, toiminnanjohtaja, Etelä-Karjalan Martat ry
Vehviläinen Laura, opiskelijajäsen, Saimaan ammattikorkeakoulu
Viuhko Jaakko, sosiaali- ja terveyslautakunnan vpj, Imatran kaupunki

Liite 2. Valmistelun aikataulu ja osavaiheet

Liite 3. Työllisyys

Kuva 1. Työttömyysaste v. 1998–2010/II Etelä-Karjalassa ja koko maassa (Lähde: Tilastokeskus/ Työvoimatutkimus).

Taulukko 1. Työvoima Etelä-Karjalassa 2008, 2009 ja 2010 (Lähde: Kaakkois-Suomen ELY-keskus).

Kunta	Työvoima			Työttömien osuus työvoimasta %		
	Joulukuu 2008	Joulukuu 2009	Heinäkuu 2010	Joulukuu 2008	Joulukuu 2009	Heinäkuu 2010
Imatra	13 264	13 065	12 967	14,0	16,9	14,4
Lappeenranta	33 493	33 670	34 423	11,7	14,2	13,6
Lemi	1 399	1 419	1 425	9,2	11,0	9,3
Luumäki	2 244	2 264	2 288	11,8	13,4	10,3
Parikkala	2 516	2 502	2 456	13,1	13,7	12,6
Rautjärvi	1 718	1 700	1 643	12,4	13,3	11,3
Ruokolahti	2 591	2 514	2 516	10,9	12,7	9,8
Savitaipale	1 742	1 705	1 693	12,5	13,8	11,2
Suomenniemi	327	316	310	12,8	17,4	16,5
Taipalsaari	2 348	2 368	2 345	8,0	9,4	10,5
Ylämaa	642	620	¹⁾	9,8	13,7	¹⁾
Etelä-Karjala	62 284	62 143	62 066	12,0	14,4	13,1
Koko maa	2 646 000	2 669 000	2 679 000	8,8	11,3	10,8

¹⁾ = Ylämaan kunta on liittynyt Lappeenrannan kaupunkiin 1.1.2010 alkaen.

Taulukko 2. Työttömät työnhakijat Etelä-Karjalassa 2008, 2009 ja 2010 (Lähde: Kaakkois-Suomen ELY-keskus).

Kunta	Työttömät työnhakijat (ml. henk. koht. lomautetut)								
	Yhteensä			Alle 25 -vuotiaat			Yli vuoden tyött. olleet		
	Joulukuu 2008	Joulukuu 2009	Heinäkuu 2010	Joulukuu 2008	Joulukuu 2009	Heinäkuu 2010	Joulukuu 2008	Joulukuu 2009	Heinäkuu 2010
Imatra	1 858	2 208	1 865	274	345	294	231	236	274
Lappeenranta	3 913	4 768	4 673	558	744	732	738	755	858
Lemi	129	156	133	11	16	18	27	27	25
Luumäki	265	303	235	20	22	19	75	72	68
Parikkala	330	344	309	38	26	39	44	46	68
Rautjärvi	213	226	185	16	22	14	43	43	40
Ruokolahti	283	320	247	26	36	16	37	33	34
Savitaipale	218	236	190	19	29	18	46	47	50
Suomenniemi	42	55	51	1	4	5	4	6	7
Taipalsaari	187	223	246	19	26	29	31	27	34
Ylämaa	63	85	¹⁾	11	12	¹⁾	16	17	¹⁾
Etelä-Karjala	7 501	8 924	8 134	993	1 282	1 184	1 292	1 309	1 458
Koko maa	233 809	300 601	288 943	27 957	40 016	42 768	41 835	47 340	57 130

¹⁾ = Ylämaan kunta on liittynyt Lappeenrannan kaupunkiin 1.1.2010 alkaen.

Liite 4. Etelä-Karjalan kuntien talous

Taulukko 3. Etelä-Karjalan kuntien talouden kehitysennuste (Lähde: Valtiovarainministeriön kuntien Rahoituksen riittävyyden kehitysarvio vuoteen 2014).

Etelä-Karjalan kuntien	2009 Tilinpäätös		2010 Ennuste		2011 Ennuste		2012 Ennuste		2013 Ennuste		2014 Ennuste		Muutos 2009 - 2014	
	€/as	milj. €	€/as	milj. €	€/as	milj. €	€/as	milj. €	€/as	milj. €	€/as	milj. €	€/as	milj. €
Vuosikate	191	26	202	27	245	33	247	33	229	31	253	34	62	8
Lainakanta	1883	252	1874	251	1842	247	1822	244	1814	243	1796	241	-87	-12
Nettoinvestoinnit	-287	-38	-328	-44	-318	-43	-308	-41	-299	-40	-290	-39	3	0
Kassavarat	419	56	219	29	203	27	189	25	178	24	189	25	-30	-31
Verotulot	3036	407	3055	409	3191	428	3277	439	3372	452	3508	470	472	63
Valtionosuudet	1387	186	1498	201	1530	205	1617	217	1682	225	1750	234	363	49
Verotulot ja valtionosuudet	4423	593	4554	610	4721	633	4894	656	5054	677	5258	705	835	112
Toimintakate	-4268	-572	-4389	-588	-4513	-605	-4684	-628	-4862	-652	-5042	-676	774	104

Liite 5. Etelä-Karjalan väestö

Taulukko 4. Etelä-Karjalan väestö ikäryhmittäin ja kunnittain vuosina 2011–2015–2035 (Lähde: Tilastokeskus).

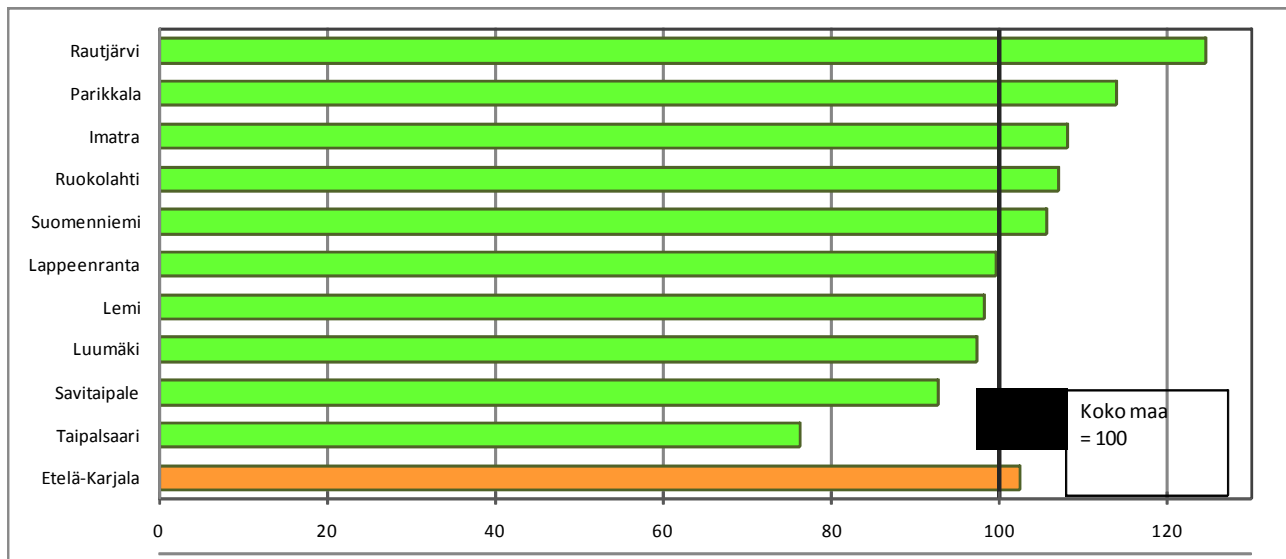
Kunta	Ikäluokat	2011	2015	2020	2025	2030	2035
Imatra	Yhteensä	28 358	27 701	27 073	26 560	26 077	25 612
	0 -14	3 751	3 642	3 547	3 461	3 357	3 256
	15 -64	17 744	16 425	15 287	14 524	13 846	13 525
	65 - 74	3 746	4 164	4 332	3 869	3 723	3 503
	75 -	3 117	3 470	3 907	4 706	5 151	5 328
Lappeenranta	Yhteensä	70 800	71 412	72 031	72 587	73 010	73 247
	0 -14	10 447	10 508	10 648	10 618	10 460	10 238
	15 -64	46 679	45 182	43 665	42 664	42 127	41 897
	65 - 74	7 314	8 801	9 744	9 261	8 849	8 476
	75 -	6 360	6 921	7 974	10 044	11 574	12 636
Lemi	Yhteensä	3 033	3 011	2 989	2 966	2 937	2 905
	0 -14	541	518	495	480	466	452
	15 -64	1 865	1 784	1 708	1 633	1 561	1 521
	65 - 74	338	399	446	427	426	405
	75 -	289	310	340	426	484	527
Luumäki	Yhteensä	5 112	5 044	5 001	4 977	4 951	4 911
	0 -14	701	682	687	688	678	661
	15 -64	3 042	2 824	2 606	2 437	2 333	2 275
	65 - 74	685	807	929	884	828	757
	75 -	684	731	779	968	1 112	1 218
Parikkala	Yhteensä	5 818	5 617	5 446	5 344	5 268	5 195
	0 -14	606	567	571	573	569	557
	15 -64	3 444	3 106	2 791	2 588	2 445	2 387
	65 - 74	891	1 022	1 094	998	940	861
	75 -	877	922	990	1 185	1 314	1 390
Rautjärvi	Yhteensä	3 923	3 733	3 535	3 403	3 294	3 197
	0 -14	469	390	370	351	338	327
	15 -64	2 301	2 049	1 768	1 615	1 494	1 439
	65 - 74	582	687	761	658	592	531
	75 -	571	607	636	779	870	900
Ruokolahti	Yhteensä	5 608	5 473	5 343	5 240	5 154	5 071
	0 -14	730	705	682	669	654	636
	15 -64	3 380	3 120	2 871	2 691	2 592	2 529
	65 - 74	761	855	952	898	807	735
	75 -	737	793	838	982	1 101	1 171
Savitaipale	Yhteensä	3 905	3 779	3 666	3 592	3 530	3 470
	0 -14	457	424	412	399	388	374
	15 -64	2 242	2 035	1 850	1 715	1 589	1 535
	65 - 74	580	672	722	670	669	618
	75 -	626	648	682	808	884	943
Suomenniemi	Yhteensä	778	754	735	720	709	705
	0 -14	92	87	85	81	79	76
	15 -64	443	410	376	349	334	329
	65 - 74	114	126	144	147	137	123
	75 -	129	131	130	143	159	177
Taipalsaari	Yhteensä	4 993	5 073	5 173	5 237	5 268	5 269
	0 -14	918	917	910	906	893	870
	15 -64	3 161	3 059	2 948	2 841	2 751	2 706
	65 - 74	537	662	771	771	754	713
	75 -	377	435	544	719	870	980

Liite 6. Hyvinvointi ja osallisuus

Taulukko 5. Eteläkarjalaisten kokemuksia omasta hyvinvoinnista ja osallisuudesta (Etelä-Karjalan hyvinvointistrategia 2011–2015, Kansalaishaastattelu 2010).

Osa-alue (vastanneiden lukumäärä)	Täysin samaa mieltä %/lkm	Osittain samaa mieltä %/lkm	Osittain eri mieltä %/lkm	Täysin eri mieltä %/lkm
Koen terveyteni hyväksi (192)	46,4 % (89)	37,5 % (72)	13 % (25)	3,1 % (6)
Olen tyytyväinen elämääni (191)	52,9 % (101)	40,8 % (78)	6,3 % (12)	0 % (0)
Tunnen, että elämälläni on tarkoitus (192)	67,7 % (130)	27,6 % (53)	4,7 % (9)	0 % (0)
Koen oloni turvalliseksi (192)	78,1 % (150)	17,2 % (33)	4,7 % (9)	0 % (0)
Taloudellinen tilanteeni on hyvä (192)	34,9 % (67)	34,9 % (67)	25 % (48)	5,2 % (10)
Mahdollisuuden vaikuttaa omiin asioihini ovat hyvät (192)	47,9 % (92)	37,5 % (72)	13 % (25)	1,6 % (3)
Asuinympäristöni on viihtyisä (191)	65,4 % (125)	28,8 % (55)	5,2 % (10)	0,5 % (1)
Minulla on mielekästä tekemistä (191)	59,7 % (114)	32,5 % (62)	6,8 % (13)	1 % (2)
Minulla on mahdollisuus osallistua omaa asuinympäristöäni koskevaan päätöksentekoon (190)	18,4 % (35)	36,3 % (69)	33,2 % (63)	12,1 % (23)
Minulla on mahdollisuus osallistua poliittiseen päätöksentekoon (189)	11,1 % (21)	29,6 % (56)	38,6 % (73)	20,6 % (39)
Minulla on riittävästi vapaa-ajanviettomahdollisuuksia (192)	50 % (96)	37 % (71)	11,5 % (22)	1,6 % (3)

Liite 7. Hyvinvoinnin ja terveyden erot

Kuva 2. Ikävakioitu sairastavuusindeksi vuonna 2009 Etelä-Karjalassa (Lähde: Kansaneläkelaitos)

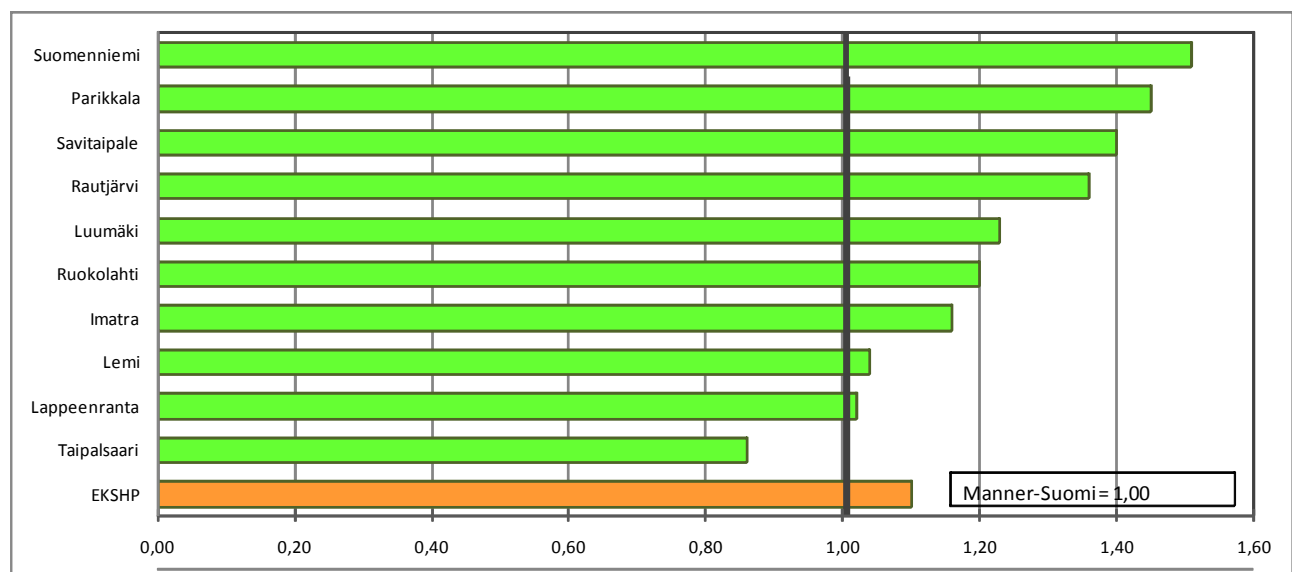
Taulukko 6. Nuorten elämäntavat vuonna 2008 (Lähde: Sotkanet/ THL Kouluterveyskysely).

Kunta	Terveydentila keskinkertainen tai huono, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista	Tupakoi päivittäin, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista	Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista	Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista	Liikunnan harrast. harvemmin kuin kerran viikossa, % 8.- ja 9.-luokan oppilaista
Imatra	13,07	24,78	18,35	6,29	6,03
Lappeenranta	14,96	20,05	16,8	6,03	10,05
Luumäki	16,47	11,07	17,31	1,92	8
Parikkala	16,28	19,05	14,49	2	12,07
Rautjärvi	9,9	13,34	21,06	2,52	7,93
Savitaipale	13,28	14,72	13,4	0	6,37
Taipalsaari	21,54	21,06	21,14	4,63	10,56
Etelä-Karjala	14,75	19,38	17,16	5,08	8,7
Koko maa	16,92	15,13	16,48	6,17	7,64

Liite 8. Palvelut

Taulukko 7. Eteläkarjalaisten näkemyksiä palveluiden toimivuudesta lähialueellaan (Etelä-Karjalan hyvinvointistrategia 2011–2015, Kansalaishaastattelu 2010).

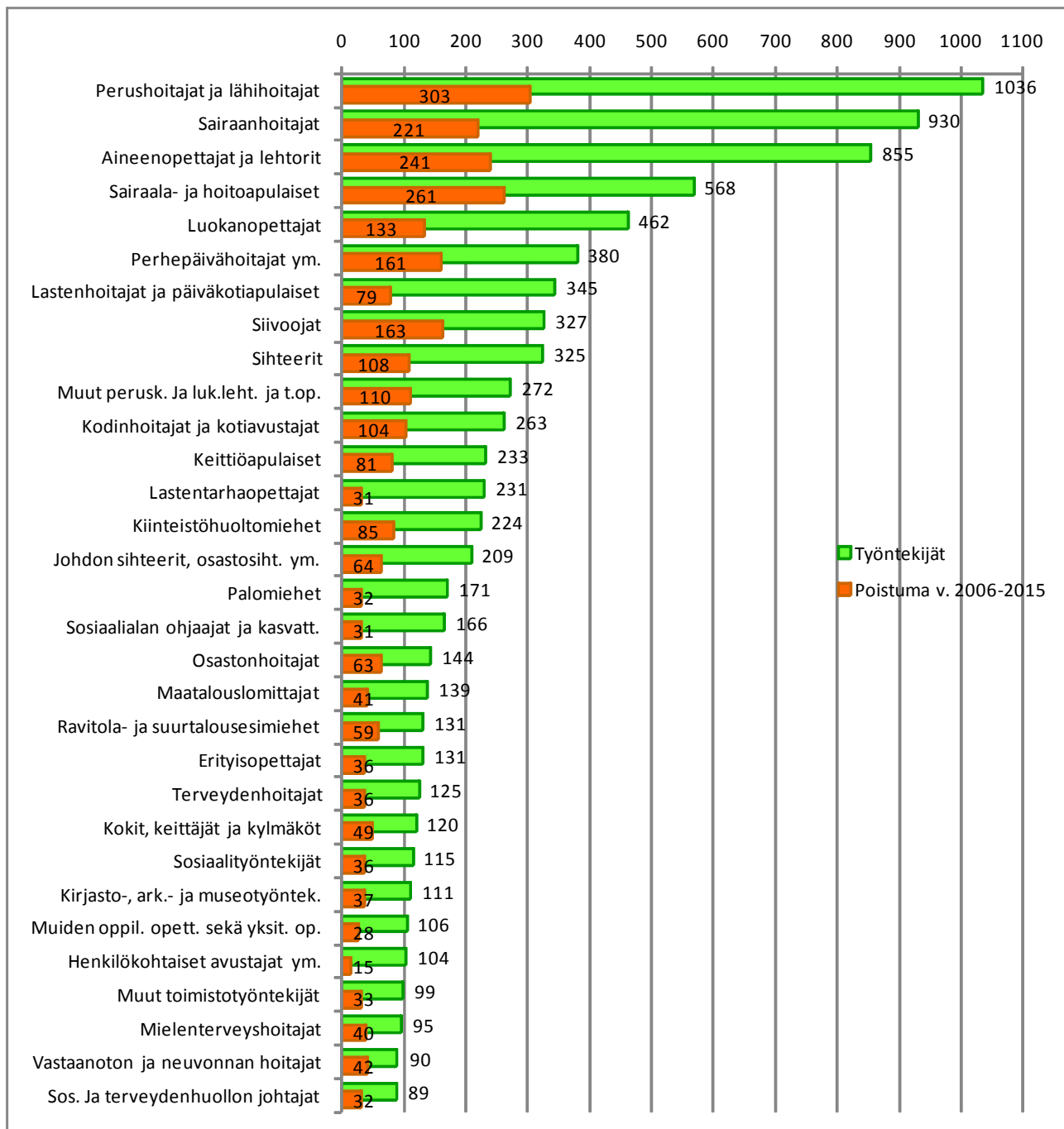
Palvelu (vastanneiden lukumäärä)	Erittäin huono %/lkm	Melko huono %/lkm	Keskin-kertainen %/lkm	Melko hyvä %/lkm	Erittäin hyvä %/lkm	En tunne ko. palvelua %/lkm
Apteekkipalvelut (192)	1,6 % (3)	1,6 % (3)	8,9 % (17)	41,1 % (79)	43,8 % (84)	3,1 % (6)
Kauppapalvelut (192)	0,5 % (1)	2,6 % (5)	15,1 % (29)	40,6 % (78)	41,1 % (79)	0 % (0)
Pankkipalvelut (191)	5,8 % (11)	5,8 % (11)	19,4 % (37)	36,6 % (70)	28,8 % (55)	3,7 % (7)
Postipalvelut (192)	5,7 % (11)	14,6 % (28)	21,4 % (41)	37 % (71)	18,8 % (36)	2,6 % (5)
Julkinen liikenne (linja-autoliikenne, kutsutaksi ym.) (192)	10,4 % (20)	25,5 % (49)	22,9 % (44)	19,8 % (38)	10,4 % (20)	10,9 % (21)
Kulttuuripalvelut (kirjasto, teatteri, museot, konsertit ym.) (192)	4,7 % (9)	12 % (23)	33,3 % (64)	33,9 % (65)	8,9 % (17)	7,3 % (14)
Liikunta-/vapaa-aikapalvelut (191)	0,5 % (1)	6,8 % (13)	21,5 % (41)	41,9 % (80)	23 % (44)	6,3 % (12)
Terveyspalvelut (192)	4,2 % (8)	10,4 % (20)	25 % (48)	45,3 % (87)	12 % (23)	3,1 % (6)
Sosiaalipalvelut (190)	2,6 % (5)	5,3 % (10)	23,7 % (45)	29,5 % (56)	5,8 % (11)	33,2 % (63)
Vanhusten palvelut (192)	1 % (2)	11,5 % (22)	19,3 % (37)	22,4 % (43)	6,8 % (13)	39,1 % (75)
Lasten päivähoitopalvelut (190)	1,1 % (2)	2,1 % (4)	8,4 % (16)	35,8 % (68)	15,3 % (29)	37,4 % (71)
Koulupalvelut (191)	1,6 % (3)	2,1 % (4)	11,5 % (22)	41,4 % (79)	21,5 % (41)	22 % (42)
Asuminen ja rakentaminen (189)	0,5 % (1)	3,7 % (7)	19 % (36)	40,7 % (77)	11,1 % (21)	24,9 % (47)
Kadut ja tiet (kunnossapito, kevyen liikenteen väylät) (190)	6,8 % (13)	18,9 % (36)	31,1 % (59)	31,1 % (59)	11,6 % (22)	0,5 % (1)
Jätehuolto, kierrätys ja muu ympäristön suojeleminen (190)	1,1 % (2)	5,3 % (10)	36,3 % (69)	37,4 % (71)	12,6 % (24)	7,4 % (14)

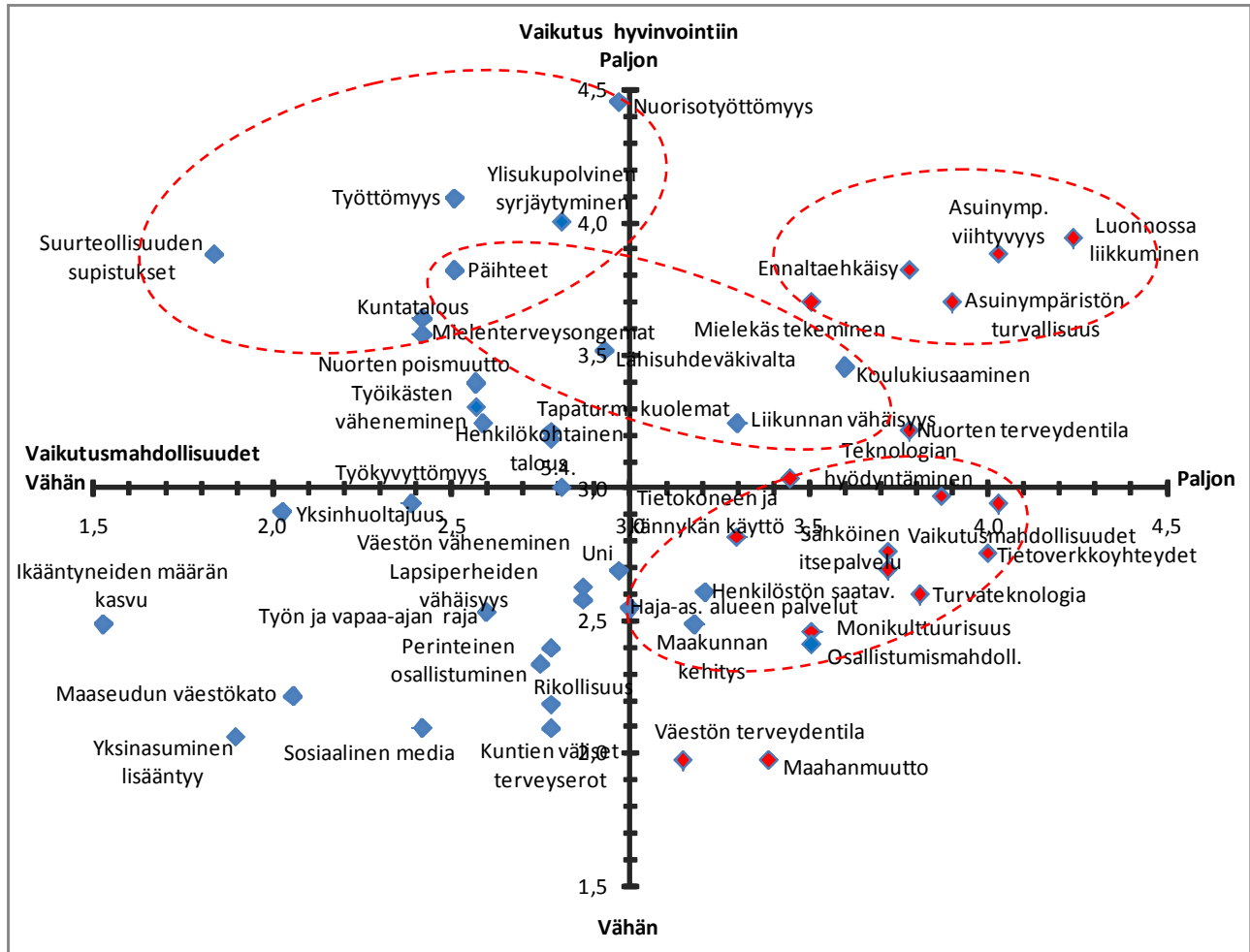
Kuva 3. Terveystaloustieteen keskus CHESS).
Kuva 3. Terveystaloustieteen keskus CHESS).

Liite 9. Kunta-alan eläkepoistuma

Taulukko 8. Kunta-alan eläkepoistuma Etelä-Karjalassa kunnittain 2010–2030 (Lähde: Kuntien eläkevakuutuksen raporteja 2/2009).

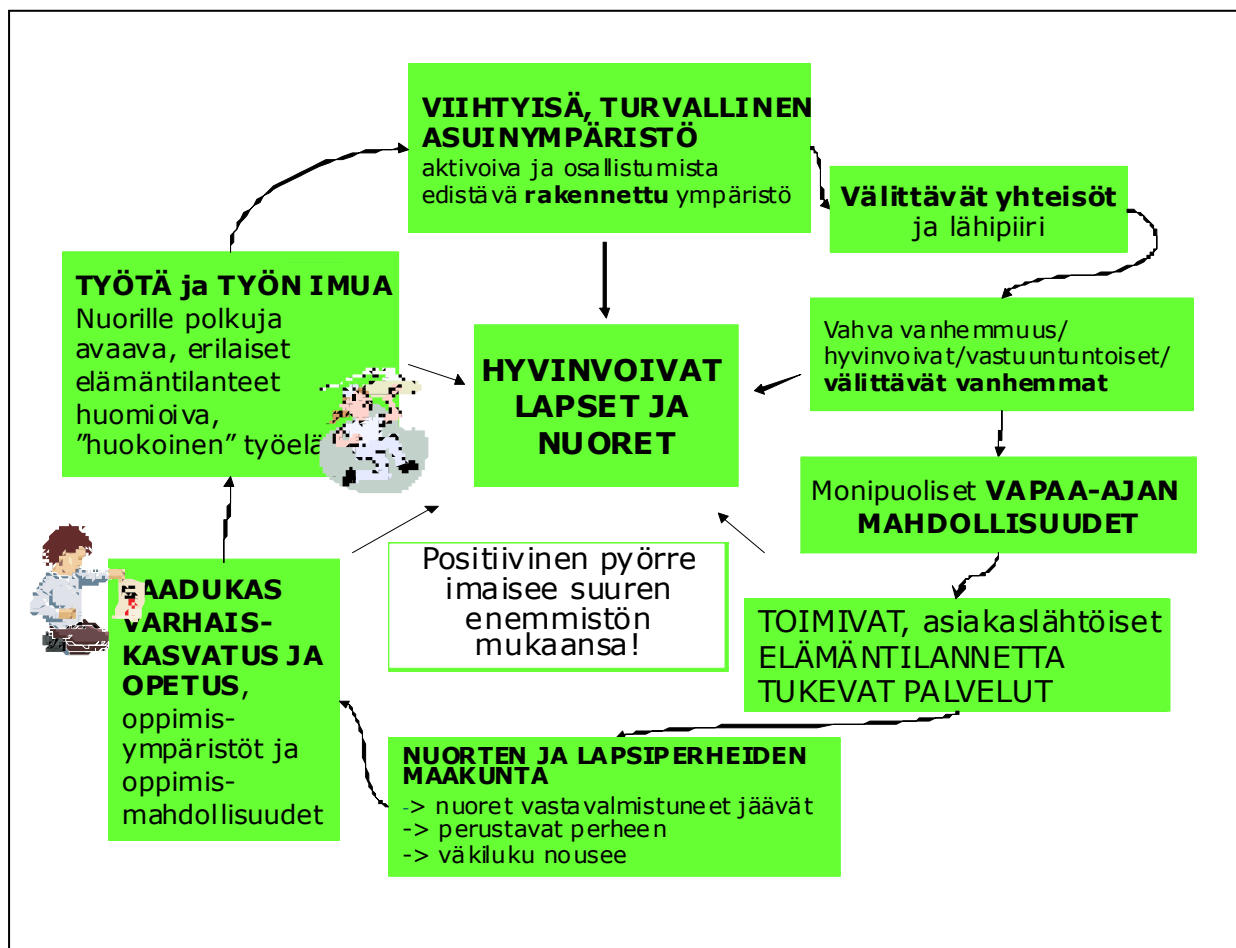
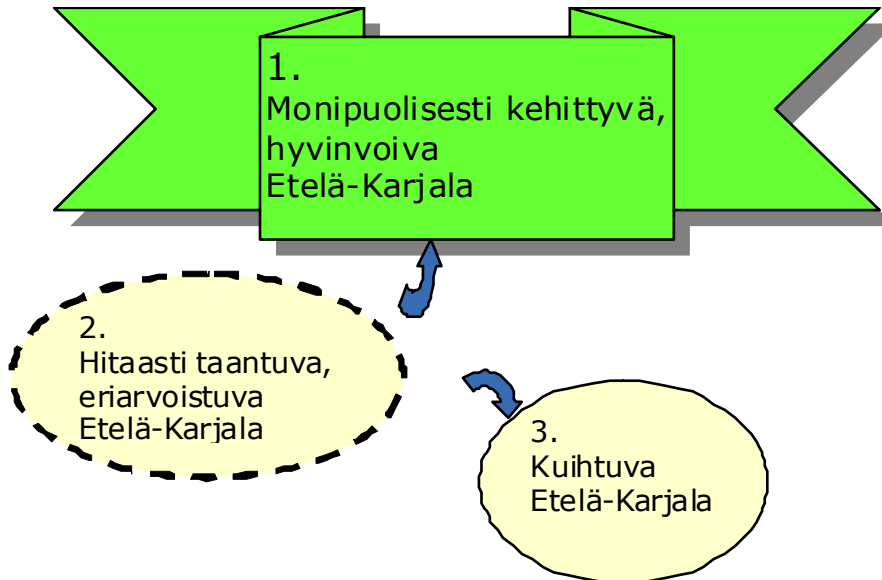

Liite 10. Asiantuntijakyselyn yhteenveto

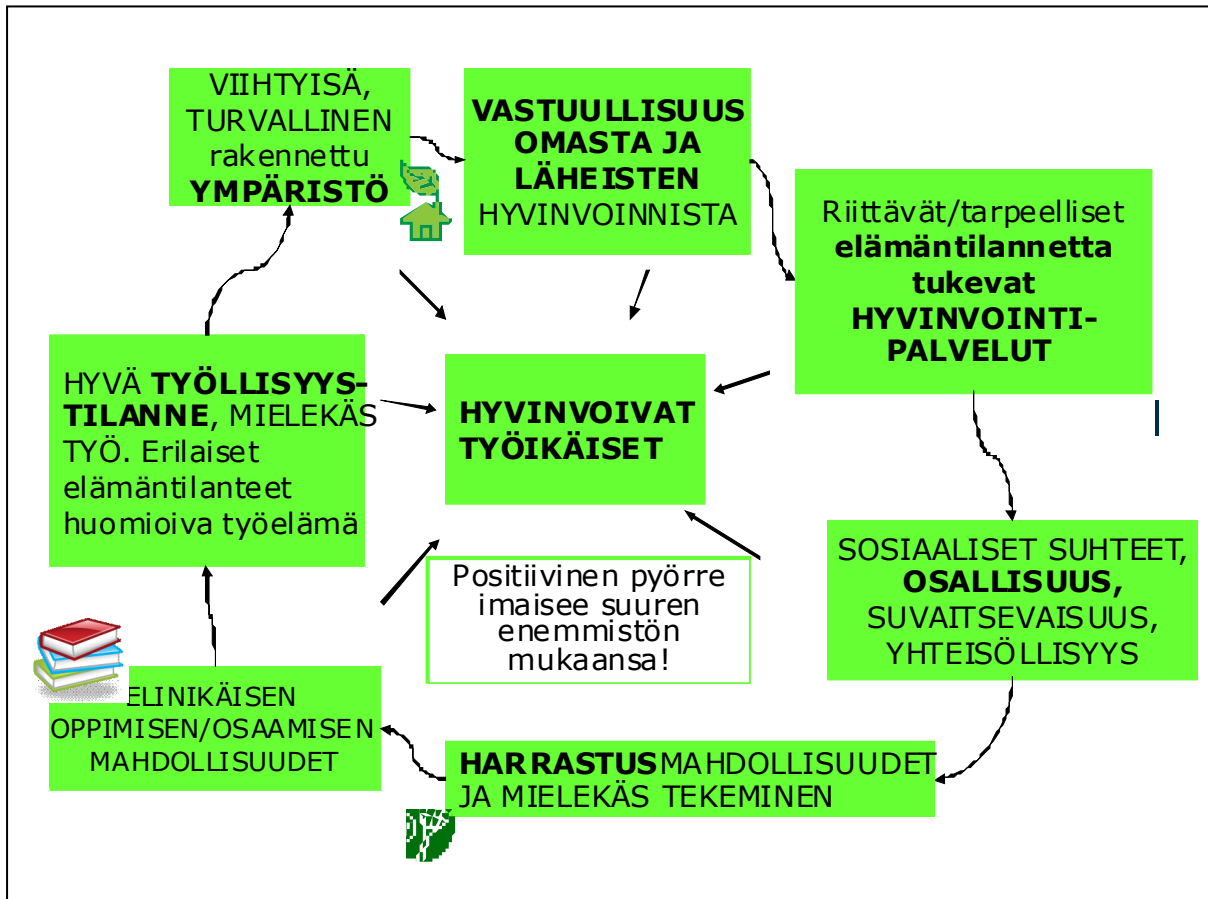

Kuva 4. Asiantuntijakyselyn toimintaympäristön muutossuuntia kuvaavien teemojen ja väittämien yhteenveto (x-akseli kuvaa asteikolla 1–5 alueen vaikutusmahdollisuuksia teeman/väittämän kehitykseen, y-akseli kuvaa asteikolla 1–5 teeman/väittämän vaikutusta eteläkarjalaisten hyvinvointiin). Punaiset pisteet kuvaavat positiivista vaikutusta ja siniset pisteet negatiivista vaikutusta eteläkarjalaisten hyvinvointiin. (Etelä-Karjalan hyvinvointistrategia 2011–2015, Asiantuntijakysely 2010).

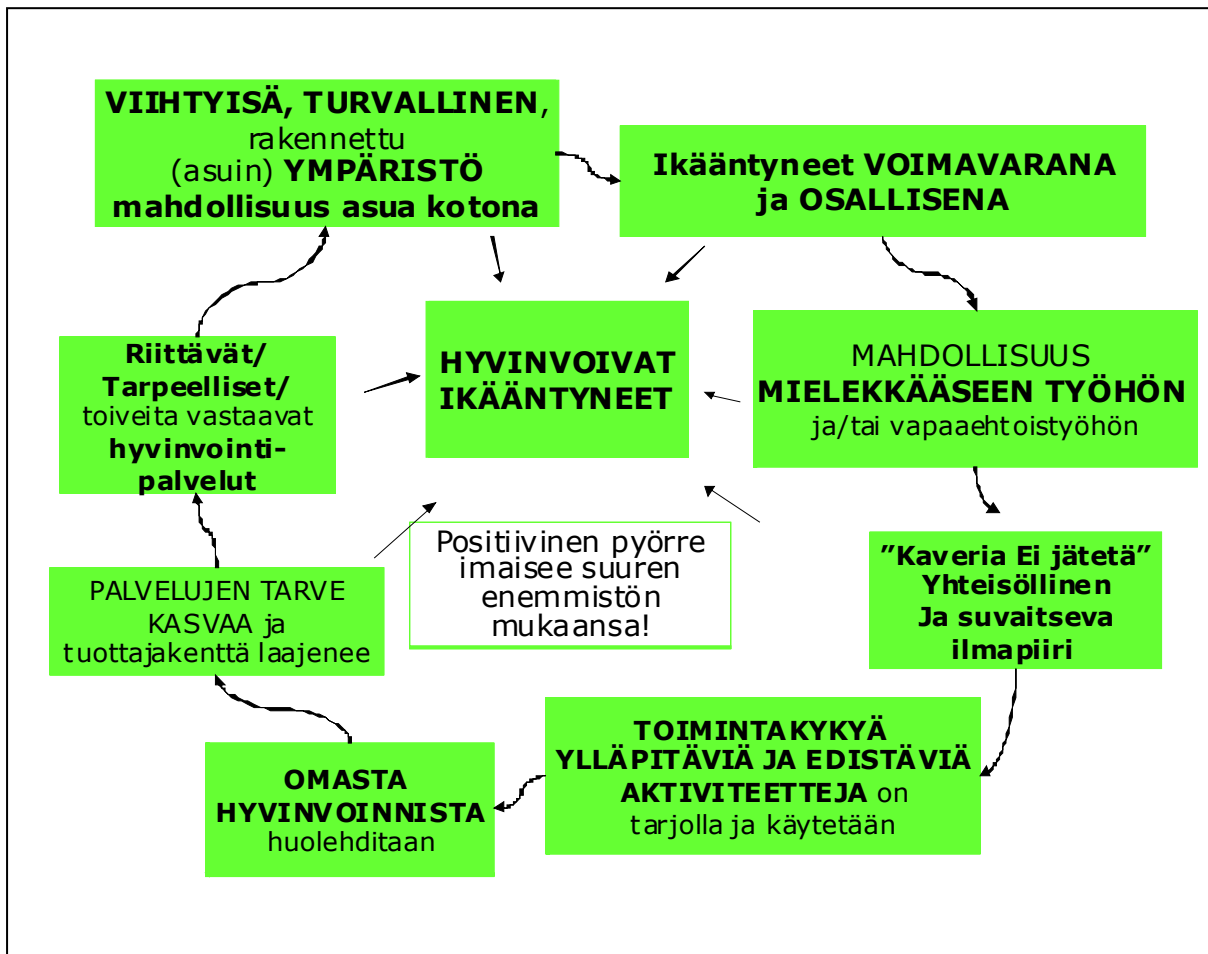
Liite 11. Tulevaisuusskenaariot

Kuva 5. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden skenaario.

Kuva 6. Työikäisten skenaario.

Kuva 7. Ikääntyneiden skenaario